בבא מציעא

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א **בבא מציעא פרק א** - [הַהוּא רַעְיָא דַּהֲווּ מַסְרֵי לֵיהּ כָּל יוֹמֵי חֵיוָתָא בְּסַהֲדֵי, יוֹמָא חַד מָסְרוּ לֵיהּ בְּלָא סַהֲדֵי. לְסוֹף אָמַר לְהוּ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, אַתּוּ סַהֲדֵי, אַסְהִידוּ בֵּיהּ דְּאָכַל תַּרְתֵּי מִינַיְהוּ, אָמַר רַב זֵירָא: [אִם אִיתָא לִדְרַבִּי חִיָּא קָמַיְתָא], מִשְׁתַּבַּע אַשְׁאָרָא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: [אִי אִיתָא ׳מִשְׁתַּבְּעִי׳?! וְהָא גַּזְלָן הוּא! וְכוּ׳]. וְתֵיפּוֹק לֵיהּ דַּהֲוֵי לֵיהּ רוֹעֶה: סְתָם רוֹעֶה פָּסוּל! לָא קַשְׁיָא, הָא דִּידֵיהּ, הָא, דְּעָלְמָא, דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, אַנָּן, חֵיוָתָא לְרוֹעֶה הֵיכִי מַסְרִינַן? וְהָכְתִיב: (ויקרא י״ט:י״ד) ״וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל״! אֶלָּא, חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לוֹ.

ב וְהָא אָמַר רַב: פּוֹעֵל יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אֲפִלּוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם! אָמַר לֵיהּ: כָּל כַּמָּה דְּלָא הָדַר בֵּיהּ, כִּיַּיד בַּעַל הַבַּיִת הוּא. כִּי הָדַר בֵּיהּ, טָעְמָא אַחֲרִינָא הוּא, דִּכְתִיב: (ויקרא כה) ״כִּי לִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים״, עֲבָדַי הֵם וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים.

ג אָמַר רָמִי בַּר חָמָא: הָא גַּבְרָא וְהָא תִּיּוּבְתָּא. אָמַר רָבָא: גַּבְרָא [קָא] חָזְינָא, וּתְיוּבְתָּא לָא [קָא] חָזְינָא כּוּ׳. שָׁלְחוּהָ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא, אָמַר לֵיהּ: זוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה לִפְנִים. אָמַר רָבָא: זוֹ צְרִיכָה לִפְנִים וְלִפְנֵי לִפְנִים.

ד [אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֶׂה בֵּית־דִּין, לֹא אָמַר כְּלוּם. מַאי טַעְמָא? כָּל מַעֲשֶׂה בֵּית־דִּין] כְּמַאן דְּנָקִיט שְׁטָרָא בְּיָדֵיהּ דָּמֵי]. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן: וְלֹא מִשְׁנָתֵנוּ הִיא זוֹ? הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין עִמּוֹ כְּתֻבָּה, גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ. אָמַר לֵיהּ: אִי לָאו דְּדַלָּאי לָךְ חַסְפָּא, לָא מַשְׁכַּחַת מַרְגָּנִיתָא תּוּתָהּ.

ה א הַהוּא גִּיטָּא דְּאִשְׁתַּכַּח [בֵּי דִּינָא דְּרַב הוּנָא, דַּהֲוָה כְּתִיב בֵּיהּ: ״בִּשְׁוִירֵי מָתָא דְּעַל רְכִיס נַהֲרָא״. אָמַר רַב הוּנָא: חֵישִׁינַן לִשְׁנֵי שְׁוִירֵי. אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַבָּה: פּוּק עַיֵּין, דִּלְאוֹרְתָא בָּעֵי לָהּ רַב הוּנָא מִינָּךְ, נָפַק דָּק וְאַשְׁכַּח, דִּתְנַן: כָּל מַעֲשֶׂה בֵּית־דִּין חֲרֵי זֶה יַחֲזִיר]. אָמַר לֵיהּ רַב עַמְרָם לְרַבָּה: הֵיכִי פָּשִׁיט מַר אִיסּוּרָא מִמָּמוֹנָא? אָמַר לֵיהּ: תְּרָדָא! ׳שְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין׳ תְּנַן. פָּקַע אַרְזָא דְּבֵי רַב, מַר אָמַר: מְשׁוּם לְתָאֵי דִּידִי פָּקַע, וּמַר אָמַר: מְשׁוּם לְתָאֵי דִּידִי פָּקַע.

פרק ב

א **בבא מציעא פרק ב** - אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן יְהוֹצָדָק: מִנַּיִן לַאֲבֵדָה שֶׁשְּׁטָפָהּ נָהָר שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת? דִּכְתִיב: (דברים כ״ב:ג׳) ״וְכֵן תַּעֲשֶׂה לַחֲמֹרוֹ, וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְשִׂמְלָתוֹ, וְכֵן תַּעֲשֶׂה לְכָל אֲבֵדַת אָחִיךָ אֲשֶׁר תֹּאבַד מִמֶּנּוּ וּמְצָאתָהּ״, מִי שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וּמְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם, יָצְאתָה זוֹ, שֶׁאֲבוּדָה מִמֶּנּוּ וְאֵינָהּ מְצוּיָה אֵצֶל כָּל אָדָם.

ב אָמַר לְךָ רַבָּה: הָתָם הַיְנוּ טַעְמָא: מְשׁוּם דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הָאֲכָלִין.

ג ב אָמַר רַב יְהוּדָה, [אָמַר שְׁמוּאֵל]: בְּהַנֵּי תְּלַת מִילֵּי עָבִידִי רַבָּנָן דִּמְשַׁנּוּ (בדבוריהו) [בְּמִלַּיְהוּ]: בְּמַסָּכְתָּא, בְּפוּרְיָא וּבְאוּשְׁפִּיזָא.

ד מַר זוּטְרָא חְסִידָא אִגְנִיב לֵיהּ כַּסְפָּא דְּכַסְפָּא מֵאוּשְׁפִּיזָא. חֲזָיֵיהּ לְהַהוּא בַּר בֵּי רַב דְּמָשֵׁי יָדֵיהּ וְנָגִיב בִּגְלִימָא דְּחַבְרֵיהּ, אָמַר: הַיְנוּ הַאי, דְּלָא אִיכְּפַת לֵיהּ אַמָּמוֹנָא דְּחַבְרֵיהּ, כַּפְּתֵיהּ וְאוֹדֵי.

ה אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל אַשְׁכַּח הַנֵי חַמְרֵי בְּמִדְבָּרָא, וְאַהַדְּרִינְהוּ לְמָרַיְהוּ לְבָתַר תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, לְפָנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין.

ו ״וְהָיָה עִמְּךָ עַד דְּרֹשׁ אָחִיךָ אֹתוֹ״. (דברים כ״ב:ב׳) וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁיִּתְּנֶנּוּ לוֹ קֹדֶם שֶׁיִּדְרְשֶׁנּוּ? אֶלָּא, דְּרִשֹׁהוּ אִם רַמַּאי הוּא (אם לאו) [אוֹ אֵינוֹ רַמַּאי].

ז מַתְנִיתִין. וְעַד מָתַי חַיָּב לְהַכְרִיז? עַד כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ בּוֹ שְׁכֵנָיו, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ רְגָלִים, וְאַחַר הָרֶגֶל הָאַחֲרוֹן שִׁבְעָה יָמִים, כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ לְבֵיתוֹ שְׁלֹשָׁה, וְיַחֲזֹר שְׁלֹשָׁה, וְיַכְרִיז יוֹם אֶחָד. גְּמָרָא. תָּנָא: שְׁכֵנַי אֲבֵדָה, [מַאי שְׁכֵנַי אֲבֵדָה? אִילֵימָא שְׁכֵנַי דְּבַעַל אֲבֵדָה, אִי יָדַע לֵיהּ, לֵיזִיל וְלַהַדְרֵיהּ נְהַלֵּיהּ! אֶלָּא, שְׁכֵנַי מָקוֹם שֶׁנִּמְצְאָה בּוֹ אֲבֵדָה. פְּסָקָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וְכוּ׳], וּרְמִינְהוּ: בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים. רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בִּשְׁבָעָה בּוֹ, שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה־עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ אַחֲרוֹן שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְנָהָר פְּרָת. אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, כָּאן, בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, דִּנְפִישֵׁי יִשְׂרָאֵל טוּבָא, דִּכְתִיב: (מלכים א ד׳:כ׳) ״יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל (שפת) הַיָּם לָרֹב״, בָּעִינַן כּוּלֵּי הַאי. בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, דְּלָא נְפִישֵׁי יִשְׂרָאֵל טוּבָא, דִּכְתִיב בֵּהּוּ: (עזרא ב׳:ס״ד) ״כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא אַלְפַּיִם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים״, לָא בָּעִינַן כּוּלֵּי הַאי.

ח [מְשָׁחֲרֵב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁיִּבָּנֶה בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, הִתְקִינוּ שֶׁיִּהוּ מַכְרִיזִין בְּבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וּמְשָׁרְבוּ הָאֻמָּנִין, הִתְקִינוּ שֶׁיִּהְיוּ מוֹדִיעִין לִשְׁכֵנָיו וְלִמְיֻדָּעָיו, וְדַיּוֹ], מַאי, ׳מְשָׁרְבוּ הָאֻמָּנִין׳? דְּאָמְרִי: ׳אֲבֵדְתָּא לְמַלְכָּא׳. רַב אַמִּי אַשְׁכַּח אוּדְיָא דִּדִינְרֵי, חֲזָיֵיהּ הַהוּא רוֹמָאָה דְּקָא מִירְתַּת, אָמַר לֵיהּ: זִילִי, שְׁקוֹל

לְנַפְשָׁךְ דְּלָאו פַּרְסָאֵי אַנַן.

ט תָּנוּ רַבָּנָן: אֶבֶן טַעַן הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם, כָּל מִי (שאבד) [שֶׁאָבְדָה לוֹ] אֲבֵדָה נִפְנָה לְשָׁם, וְכָל מִי שֶׁמּוֹצֵא אֲבֵדָה נִפְנָה לְשָׁם. זֶה עוֹמֵד וּמַכְרִיז, וְזֶה עוֹמֵד וְנוֹתֵן סְמָנִים וְנוֹטְלָהּ, וְזוֹ הִיא שֶׁשָּׁנִינוּ: ״צְאוּ וּרְאוּ אִם נִמְחֵית אֶבֶן (הטועים) [הַטּוֹעִים]״.

י אֲבוּהּ דְּרַב פָּפָּא אִירְכַּס לֵיהּ חַמְרָא וְאִשְׁכְּחוּהָ. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אָמַר לוֹ: זִיל אֵיתֵי סַהֲדֵי דְּלָאו רַמַּאי אַתְּ וְטוֹל. אָזַל אֵיתֵי סַהֲדֵי. אָמַר לְהוּ: ״יַדְּעִיתּוּן בֵּיהּ דְּרַמַּאי הוּא״? אָמְרוּ לֵיהּ: ׳אִין׳. אָמַר לְהוּ: ׳אֲנָא, רַמָּאָה אֲנָא׳? אָמְרוּ לֵיהּ: אַנַן, ׳לָאו רַמַּאי אַתְּ קַאַמְרִינַן. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: מִסְתַּבְּרָא, לָא מֵיתֵי אִינַשׁ חוֹבְתָא לְנַפְשֵׁיהּ.

יא אָמַר מַר: הַשּׁוֹאֵל סֵפֶר תּוֹרָה מֵחֲבֵרוֹ, חֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁאִילֶנּוּ (לאחרים) [לְאַחֵר]. מַאי אִירְיָא סֵפֶר תּוֹרָה? אֲפִלּוּ כָּל מִילֵּי נַמִּי! דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּאן שָׁנָה רַבִּי: אֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל וְאֵין הַשּׁוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׂכִּיר! סֵפֶר תּוֹרָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, מַהוּ דְּתֵימָא: נֵיחָא לֵיהּ לְאִינַשׁ דְּתֵעָבִיד מִצְוָה בְּמָמוֹנֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן.

יב מָצָא כְּסוּת, מְנַעֲרָהּ אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. לְמֵימְרָא, דְּנָעוּר מַעֲלֵי לָהּ? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּרְדִּי אֶמֶן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, יְנַעֵר כְּסוּתוֹ בְּכָל יוֹם! אַמְּרִי: בְּכָל יוֹם קָשֵׁי לָהּ, אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם מַעֲלֵי לָהּ. אִי בָּעֵית אֵימָא: לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּחַד, וְהָא, בִּתְרֵי. אִי בָּעֵית אֵימָא: לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּיָדָא, וְהָא, בְּחוּטְרָא. אִי בָּעֵית אֵימָא: לָא קַשְׁיָא, הָא, בִּדְעַמְרָא, הָא, בִּדְכִיתְנָא.

יג אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כַּסָּא דְּחָרְשִׁין וְלָא כַּסָּא דְּפוֹשְׁרִין, וְלָא אֶמֶרֶן אֶלָּא בִּכְלֵי מַתָּכוֹת, אֲבָל בִּכְלֵי חֶרֶשׂ, לֵית לָן בָּהּ. בִּכְלֵי מַתָּכוֹת נַמִּי, לָא אֲמָרָן אֶלָּא דְּלָא צְוִיץ, אֲבָל דְּצָוִיץ, לֵית לָן בָּהּ. וְלָא אֲמָרָן, אֶלָּא דְּלָא שָׁדָא בֵּיהּ צֵיבֵי, אֲבָל שָׁדָא בֵּיהּ צֵיבֵי, לֵית לָן בָּהּ.

יד ג אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו מָעוֹת הַרְבֵּה, וְרוֹצֶה לְאַבְּדָן, יִלְבַּשׁ (בכלי) [בִּגְדֵי] פִּשְׁתָּן, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְיִשְׁכֹּר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶם. יִלְבַּשׁ (בכלי) [בִּגְדֵי] פִּשְׁתָּן, בְּכִיתְנָא רוּמְיָתָא. וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית, בְּזוּגְיתָא חִיוְּרְתָא. וְיִשְׁכֹּר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶם, תַּרְגּוּמָהּ, בְּתוֹרֵי דְּנָפְישׁ פְּסִידְיָהוּ.

טו תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצֵא כְּלֵי עֵץ, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ. כְּלֵי נְחוֹשֶׁת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּחַמִּין אֲבָל לֹא עַל יְדֵי הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּחֲקִין. כְּלֵי כֶּסֶף, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּצוֹנֵן אֲבָל לֹא בְּחַמִּין, מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִירִין. מַגְרְפוֹת וְקַרְדֳּמוֹת, מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּרֶךְ אֲבָל לֹא בְּקָשֶׁה, מִפְּנֵי שֶׁמַּפְחִיתִין. כְּלֵי זָהָב וּכְלֵי זְכוּכִית לֹא יִגַּע בָּהֶם עַד שֶׁיְּבוֹא אֵלִיָּהוּ. וּכְדָרֵךְ שֶׁאָמְרוּ בַּאֲבֵדָה, כָּךְ אָמְרוּ בְּפִקָּדוֹן. ׳פִּקָּדוֹן׳, מַאי עָבְידְתֵּיהּ גַּבֵּיהּ? [אָמַר רַב אַדָּא בַּר חָמָא], אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בְּפִקָּדוֹן שֶׁהָלְכוּ בַּעֲלֵיהֶן לִמְדִינַת הַיָּם.

טז [פִּסְקָא]. מָצָא שַׂק אוֹ קֻפָּה, [וְכָל דָּבָר] שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִטֹּל, חֲרֵי זֶה לֹא יִטֹּל כּוּ׳. מְנָא הֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: (דברים כב) ׳וְהִתְעַלַּמְתָּ׳, פְּעָמִים שָׁאַתָּה מִתְעַלֵּם, וּפְעָמִים שְׁאִי אַתָּה מִתְעַלֵּם. הָא כֵּיצַד? הָיָה כֹּהֵן וְהִיא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, אוֹ שֶׁהָיָה זָקֵן וְאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ, אוֹ שֶׁהָיְתָה מְלָאכָה שֶׁלּוֹ מְרֻבָּה מִשֶּׁל חֲבֵרוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״וְהִתְעַלַּמְתָּ מֵהֶם״.

יז רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי הֲוָה קָאָזִיל בְּאוֹרְחָא, פָּגַע בֵּיהּ הַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה דָּרֵי פַּתְכָא דְּאוּפֵי, אוֹתְבִינְהוּ וְקָא מִיתַּפַּח. אָמַר לֵיהּ: ׳דָּלֵי לִי׳. אָמַר לֵיהּ: ׳כַּמָּה שָׁוְיָן׳? אָמַר לֵיהּ: ׳פַּלְגָא דְּזוּזָא׳. יָהֵיב לֵיהּ פַּלְגָא דְּזוּזָא וְאַפְקְרֵהּ. הָדַר זָכָה בְּהוּ. הָדָר יָהֵיב לֵיהּ פַּלְגָא דְּזוּזָא וַאֲפְקְרֵהּ. חֲזָייֵהּ דַּהֲוָה בָּעֵי לְמִיהֲדַר לְמִזְכֵּהּ בְּהוּ, אָמַר לֵיהּ: ׳לְכוּלֵי עָלְמָא אַפְקְרִינְהוּ, וְלָךְ לָא אַפְקְרִינְהוּ׳.

יח ד תָּנֵי רַב יוֹסֵף: (שמות י״ח:כ׳) ״וְהוֹדַעְתָּ לָהֶם״, זֶה בֵּית חַיֵּיהֶם. ״אֶת הַדֶּרֶךְ״, זוֹ גְּמִילוּת חֲסָדִים. ״יֵלְכוּ״, זֶה בִּקּוּר חוֹלִים. ״בָּהּ״, זוֹ קְבוּרָה. ״וְאֶת הַמַּעֲשֶׂה״, זֶה הַדִּין. ״אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן״, זוֹ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין. אָמַר מַר: ׳אֲשֶׁר יֵלְכוּ׳, זֶה בִּקּוּר חוֹלִים. הֵינוּ גְּמִילוּת חֲסָדִים! לָא נִצְרְכָה אֶלָּא לְבֶן־גִּילוֹ, דְּאָמַר מַר: בֶּן־גִּילוֹ נוֹטֵל אֶחָד מִשִּׁשִּׁים מֵחָלְיוֹ, וַאֲפִלּוּ הָכִי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְמֵיזַל לְגַבֵּיהּ. ׳בָּהּ׳, זוֹ קְבוּרָה, הֵינוּ גְּמִילוּת חֲסָדִים. לָא נִצְרְכָה אֶלָּא לְזָקֵן וְאֵינָהּ לְפִי כְּבוֹדוֹ. ׳אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן׳, זוֹ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא עַל שֶׁדָּנוּ בָּהּ דִּין תּוֹרָה. אֶלָּא, דִּינֵי דְּמָגִיזְתָא לְרַיְינוּ? אֶלָּא אֵימָא: שֶׁהֶעֱמִידוּ דִּינֵיהֶם עַל דִּין תּוֹרָה, וְלֹא עָבְדוּ לִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין.

יט אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִדְּרַבָּנָן לְרָבָא: וְאֵימָא, (ויקרא יט) ׳הוֹכֵחַ׳, חָדָא זִימְנָא, ׳תּוֹכִיחַ׳, תְּרֵי זִימְנֵי? אָמַר לֵיהּ: ׳הוֹכֵחַ׳, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים מַשְׁמַע. ׳תּוֹכִיחַ׳, אֵין לִי אֶלָּא הָרֵב לַתַּלְמִיד, תַּלְמִיד לָרֵב מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ״, מִכָּל מָקוֹם.

כ ה ״פָּתֹחַ תִּפְתַּח״. (דברים ט״ו:ח׳) אֵין לִי אֶלָּא לַעֲנְיֵי עִירְךָ, לַעֲנְיֵי עִיר אַחֶרֶת, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״פָּתֹחַ תִּפְתַּח״, מִכָּל מָקוֹם. ״נָתוֹן תִּתֵּן״, אֵין לִי אֶלָּא מַתָּנָה מְרֻבָּה, מַתָּנָה מוּעֶטֶת מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״נָתוֹן תִּתֵּן״, מִכָּל מָקוֹם. ״הַעֲנֵק תַּעֲנִיק״, אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּתְבָּרֵךְ הַבַּיִת בִּגְלָלוֹ, מַעֲנִיקִים (לו), לֹא נִתְבָּרֵךְ

הַבַּיִת בִּגְלָלוֹ, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״הַעֲנֵק תַּעֲנִיק״, מִכָּל מָקוֹם. וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה דְּאָמַר: נִתְבָּרֵךְ הַבַּיִת בִּגְלָלוֹ מַעֲנִיקִים לוֹ. לֹא נִתְבָּרֵךְ הַבַּיִת בִּגְלָלוֹ אֵין מַעֲנִיקִים, (לו) ״תַּעֲנִיק״, לָמָּה לִי? דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם. (שם) ״הַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ״, אֵין לִי אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפָּרְנֵס, אָמַר רַחֲמָנָא: תֵּן לוֹ דֶּרֶךְ הַלְוָאָה. יֵשׁ לוֹ וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְהִתְפָּרְנֵס, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״תַּעֲבִיטֶנּוּ״, מִכָּל מָקוֹם.

כא תָּנוּ רַבָּנָן: מִנַּיִן שֶׁאִם אָמַר לוֹ אָבִיו: הָטֵמֵא, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: אַל תַּחֲזִיר, שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לוֹ? שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא י״ט:ג׳) ״אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ, אֲנִי ה׳׳ כֻּלְּכֶם חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי. טַעְמָא דְּכָתַב רַחֲמָנָא: ״אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ״, הָא לָאו הָכִי, הֲוָה אָמִינָא: צַיְית לֵיהּ, וְאַמַּאי? הַאי ׳עֲשֵׂה׳, וְהַאי ׳לֹא־תַעֲשֶׂה׳ רַ׳עֲשֵׂה׳, וְלָא אַתֵּי ׳עֲשֵׂה׳ וְדָחֵי אֶת ׳לֹא־תַעֲשֶׂה׳ רַ׳עֲשֵׂה׳? אִיצְטְרִיךְ, סַלְקָא דַּעְתָּךְ: הוֹאִיל וְהַקֵּשׁ כְּבוֹד אָב וָאֵם לִכְבוֹדוֹ שֶׁל מָקוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן: (שמות) ״כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן: (משלי ג׳:ט׳) ״כַּבֵּד אֶת ה׳ מֵהוֹנֶךָ״, הִלְכָךְ לְצַיֵּית לֵיהּ, קָא מַשְׁמַע לָן: דְּלָא לִישְׁמַע לֵיהּ.

כב אָמַר רָבָא: מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמַד, ״צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים״ דְּאוֹרַיְתָא.

כג תָּא שְׁמַע: אוֹהֵב, לִפְרֹק וְשׂוֹנֵא, לִטְעֹן, מִצְוָה בְּשׂוֹנֵא, כְּדֵי לָכֹף אֶת יְצָרוֹ. וְאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ ״צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים״ דְּאוֹרַיְתָא, הָא, עָדִיף לֵיהּ! אֲפִלּוּ הָכִי, כְּדֵי לָכֹף אֶת יְצָרוֹ עָדִיף.

כד ו מִשְׁנָה. אֲבֵדָתוֹ וַאֲבֵדַת אָבִיו, אֲבֵדָתוֹ קוֹדֶמֶת. אֲבֵדָתוֹ וַאֲבֵדַת רַבּוֹ, שֶׁלּוֹ קוֹדֶם. אֲבֵדַת אָבִיו וַאֲבֵדַת רַבּוֹ, שֶׁל רַבּוֹ קוֹדֶמֶת, שֶׁאָבִיו הֵבִיאוֹ לָעוֹלָם הַזֶּה, וְרַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ חָכְמָה מְבִיאוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְאִם אָבִיו חָכָם, שֶׁל אָבִיו קוֹדֶמֶת. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ נוֹשְׂאִין מַשּׂאוֹי, מַנִּיחַ אֶת שֶׁל רַבּוֹ וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחַ אֶת שֶׁל אָבִיו. הָיָה אָבִיו וְרַבּוֹ בְּבֵית הַשֶּׁבִי, פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת אָבִיו. וְאִם אָבִיו חָכָם, פּוֹדֶה אֶת אָבִיו וְאַחַר כָּךְ פּוֹדֶה אֶת רַבּוֹ.

כה גְּמָרָא. מְנָא הָנֵי מִילֵי? אָמַר [רַב יְהוּדָה, אָמַר] רַב: אָמַר קְרָא: (דברים ט״ו:ד׳) ״אֶפֶס כִּי לֹא יִהְיֶה בְךָ אֶבְיוֹן״, שְׁלֹךְ קוֹדֵם לְשֶׁל כָּל אָדָם. וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל הַמְקַיֵּם בְּעַצְמוֹ כָּךְ, סוֹף בָּא לִידֵי כָּךְ. תָּנוּ רַבָּנָן: ׳רַבּוֹ׳ שֶׁאָמְרוּ, רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ חָכְמָה, וְלֹא רַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ מִקְרָא וּמִשְׁנָה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל שֶׁרֹב חָכְמָתוֹ הֵימֶנּוּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ לֹא הֵאִיר עֵינָיו אֶלָּא בְּמִשְׁנָה אַחַת, זֶה הוּא רַבּוֹ. אָמַר רָבָא: כְּגוֹן רַב סְחוֹרָה, דְּאַסְבְּרָן [״זוּהֲמָא לִיסְטְרוֹן״. שְׁמוּאֵל קָרֵע מָאנֵיהּ עֲלֵיהּ הַהוּא מֵרַבָּנָן, דְּאַסְבְּרֵיהּ ״אֶחָד יוֹרֵד לְאַמַּת הַשֶּׁחִי, וְאֶחָד פּוֹתֵחַ כִּיזָן״]. אָמַר עוּלָּא: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל, עוֹמְדִים זֶה מִפְּנֵי זֶה, וְקוֹרְעִין זֶה עַל זֶה,

כו בָּעֵא מִינֵיהּ רַב חִסְדָּא מֵרַב הוּנָא: תַּלְמִיד וְצָרִיךְ לוֹ רַבּוֹ, מַאי? אָמַר לֵיהּ: חִסְדָּא, חִסְדָּא, לָא צְרִיכְנָא לָךְ, אַתְּ צְרִיכְתְּ לִי. עַד אַרְבָּעִים שְׁנִין אִיקְּפִדִי אַהֲדָדֵי וְלָא עַיְילִי לְגַבֵּי הֲדָדֵי. יָתִיב רַב חִסְדָּא אַרְבְּעִין תַּעֲנִיתָא, מִשּׁוּם דְּחָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַב הוּנָא. יָתִיב רַב הוּנָא אַרְבְּעִין תַּעֲנִיתָא, מִשּׁוּם דְּחַשְׁדֵיהּ לְרַב חִסְדָּא.

כז ז תָּנוּ רַבָּנָן: הָעוֹסְקִים בְּמִקְרָא, מִדָּה וְאֵינָהּ מִדָּה. בְּמִשְׁנָה, מִדָּה וְנוֹטֵל עָלֶיהָ שָׂכָר. בְּתַלְמוּד, אֵין לְךָ מִדָּה גְּדוֹלָה מִזּוֹ. וּלְעוֹלָם יֵהֵוי רָץ לַמִּשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַתַּלְמוּד. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא, אָמַרְתָּ: ״בְּתַלְמוּד, אֵין לְךָ מִדָּה גְּדוֹלָה מִזּוֹ״, וַהֲדַר אָמַרְתְּ: ״וּלְעוֹלָם יֵהֵוי רָץ לַמִּשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַתַּלְמוּד״! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בֵּימֵי רַבִּי נְשָׂנִית מִשְׁנָה זוֹ, שֶׁבָּקְקֵי כּוּלֵי עָלְמָא מַתְנִיתִין וְאָזְלוּ בָּתַר תַּלְמוּדָא. הֲדַר דָּרַשׁ לְהוּ: וּלְעוֹלָם יֵהֵוי רָץ לַמִּשְׁנָה יוֹתֵר מִן הַתַּלְמוּד. מַאי דָּרוּשׁ? כִּדְדָרִישׁ רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִילְעַאי: מַאי דִּכְתִיב: (ישעיהו נ״ח:א׳) ״הַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם״. ״הַגֵּד לְעַמִּי פִּשְׁעָם״, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁשּׁוֹגְגוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם כְּזִדּוֹנוֹת. ״וּלְבֵית יַעֲקֹב חַטֹּאתָם״, אֵלּוּ עַמֵּי־הָאָרֶץ, שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת לָהֶם כִּשְׁגָגוֹת. וְהֵיכִי דִּתְנָן: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הֱוֵי זָהִיר בַּתַּלְמוּד, שֶׁשִּׁגְגַת תַּלְמוּד עוֹלָה זָדוֹן. דָּרַשׁ רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אִילְעַאי: מַאי דִּכְתִיב: (שם סו) ״שִׁמְעוּ דְּבַר ה׳ הַחֲרֵדִים אֶל דְּבָרוֹ״, אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. [״אָמְרוּ] אֲחֵיכֶם״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִקְרָא. ״שֹׂנְאֵיכֶם״, אֵלּוּ בַּעֲלֵי מִשְׁנָה. ״מְנַדֵּיכֶם״, אֵלּוּ עַמֵּי הָאָרֶץ. שָׁמָא תֹּאמַר: (פסק) [אָבַד] סְבָרָם וּבָטַל סִכּוּיָם? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְנִרְאֶה בְשִׂמְחָתְכֶם״. שָׁמָא תֹּאמַר: יִשְׂרָאֵל יֵבוֹשׁוּ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהֵם יֵבֹשׁוּ״, גּוֹיִם יֵבוֹשׁוּ וְיִשְׂרָאֵל יִשְׂמָחוּ.

פרק ג

א **בבא מציעא פרק ג** - [מַאי שְׁנָא לְוֹה דִּמְהֵימַן לֵיהּ לַמַּלְוֶה], וּמַאי שְׁנָא מַלְוֶה דְּלָא מְהֵימַן לֵיהּ לַלּוֶה? לְוֶה מְקַיֵּם בֵּיהּ בַּמַּלְוֶה: (משלי י״א:ג׳) ״תֻּמַּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם״, מַלְוֶה מְקַיֵּם בֵּיהּ בַּלּוֶה (שם) ״וְסֶלֶף בּוֹגְדִים יְשָׁדֵם״.

ב ה ״וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם בֶּחָרֶב, וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיכֶם יְתֹמִים״. (שמות כ״ב:כ״ג) (אמר רבי אלעזר:) מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְחָרָה אַפִּי וְהָרַגְתִּי אֶתְכֶם״, יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁנְּשׁוֹתֵיהֶם אַלְמָנוֹת וּבְנֵיהֶם יְתוֹמִים? אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהָיוּ נְשֵׁיכֶם״ וְגוֹ׳? מְלַמֵּד שֶׁנְּשׁוֹתֵיהֶם מְבַקְּשׁוֹת לִנָּשֵׂא וְאֵין מַנִּיחִין אוֹתָן, וּבְנֵיהֶם רוֹצִים לֵירֵד לִנְכְסֵי אֲבִיהֶם, וְאֵין מַנִּיחִין אוֹתָם.

ג [אֵלּוּ הֵן נִכְסֵי נְטוּשִׁין: הֲרֵי שֶׁהָיָה אָבִיו אוֹ אָחִיו אוֹ אֶחָד מִן הַמּוֹרִישִׁין, הָלְכוּ לָהֶם לִמְדִינַת הַיָּם, וְלֹא שָׁמְעוּ בָּהֶן שֶׁמֵּת, וְאָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: [שָׁמַעְתִּי שֶׁהַנְּטוּשִׁין כִּשְׁבוּיִין]. הַיּוֹרֵד לִנְכְסֵי רְטוּשִׁין, מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדוֹ. וְאֵלּוּ הֵן נִכְסֵי רְטוּשִׁין: הֲרֵי שֶׁהָיָה אָבִיו אוֹ אָחִיו אוֹ אֶחָד מִן הַמּוֹרִישִׁין כָּאן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ לְהֵיכָן הָלְכוּ]. מַאי שְׁנָא הַנָּךְ, דְּקָרֵי לְהוּ: 'נְטוּשִׁים', וּמַאי שְׁנָא הַנֵּי, דְּקָרֵי לְהוּ: 'רְטוּשִׁים'? 'נְטוּשִׁים'? דִּבְעַל כָּרְחוֹ, דִּכְתִיב: (שמות כ״ג:י״א) ״וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וּנְטַשְׁתָּהּ״, אַפְקְעָתָא דְּמַלְכָּא. 'רְטוּשִׁים', דְּמִדַּעְתָּן, דִּכְתִיב: (הושע י׳:י״ד) ״אֵם עַל בָּנִים רֻטָּשָׁה״.

ד מָרִי בַּר אִיסַק, אָתָא לֵיהּ אַחָא מִבֵּי חוֹזָאָה, אָמַר לֵיהּ: פְּלוֹג לִי! אָמַר לֵיהּ: לָא יָדַעְנָא לָךְ. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא, אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמַר לָךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית מ״ב:ח׳) ״וַיַּכֵּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו, וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ״, מְלַמֵּד שֶׁיָּצָא בְּלֹא חֲתִימַת זָקָן, וּבָא בַּחֲתִימַת זָקָן. אָמַר לוֹ: זִיל אַיְתִי סַהֲדֵי דְּאַחוּהָ אַתְּ. אָמַר לֵיהּ: אִית לִי סַהֲדֵי וְדַחְלֵי מִינַּיהּ, דְּגַבְרָא אַלְמָא הוּא. אָמַר לֵיהּ לְדִידֵיהּ: זִיל אַנְתְּ אַיְתִי סַהֲדֵי דְּלָאו אֲחוּךְ הוּא, אָמַר לֵיהּ: דִּינָא הָכִי? ״הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה״! אָמַר לֵיהּ: הָכִי דַּיְינִינַן לָךְ וּלְכָל אַלְמֵי דְּמַטְבָּרָךְ.

ה ט אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְעוֹלָם יְהֵא כַּסְפּוֹ שֶׁל אָדָם מָצוּי בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י״ד:כ״ה) ״וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ״. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: לְעוֹלָם יְשַׁלֵּשׁ אָדָם מָעוֹתָיו, שְׁלִישׁ בַּקַּרְקַע וּשְׁלִישׁ בִּפְרַקְמַטְיָא וּשְׁלִישׁ תַּחַת יָדוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כח) ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״. תָּנוּ רַבָּנָן: הַהוֹלֵךְ לָמֹד אֶת גָּרְנוֹ, אוֹמֵר: ״יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ שֶׁתִּשְׁלַח בְּרָכָה בְּמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ״. הִתְחִיל לָמֹד אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ אַתָּה הַשּׁוֹלֵחַ בְּרָכָה בַּכְּרִי הַזֶּה״. מָדָד וְאַחַר כָּךְ בֵּרַךְ, הֲרֵי זוֹ תְּפִלַּת שָׁוְא, לְפִי שֶׁאֵין הַבְּרָכָה מְצוּיָה, לֹא בְּדָבָר הַשָּׁקוּל וְלֹא בְּדָבָר הַמָּדוּד וְלֹא בְּדָבָר הַמָּנוּי, אֶלָּא בְּדָבָר הַסָּמוּי מִן הָעַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יְצַו ה׳ אִתְּךָ אֶת הַבְּרָכָה בַּאֲסָמֶיךָ״.

ו מַתְנִיתִין. הַחוֹשֵׁב לִשְׁלֹחַ יָד בַּפִּקָּדוֹן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַיָּב. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁלַח בּוֹ יָד, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ״ב:ז׳) ״אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ״ וְגוֹ׳.

ז גְּמָרָא. מְנָא הַנֵּי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: (שם) ״עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע״, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מְלַמֵּד שֶׁחַיָּב עַל הַמַּחֲשָׁבָה כְּמַעֲשֶׂה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁלַח בּוֹ יָד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ״. אָמְרוּ לָהֶן בֵּית שַׁמַּאי לְבֵית הִלֵּל: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: ״עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע״. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: ״אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ [בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ״]. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע״? שֶׁיָּכוֹל, אֵין לִי אֶלָּא הוּא, אָמַר לְעַבְדּוֹ וְלִשְׁלוּחוֹ, מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע״.

פרק ד

א בבא מציעא פרק ד - פסקא. אֲבָל אָמְרוּ: ״מִי שֶׁפָּרַע מֵאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וּמֵאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה וּמֵאַנְשֵׁי סְדוֹם וַעֲמוֹרָה וּמִמְצָרִים בַּיָּם, הוּא עָתִיד לִפְרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ״. גְּמָרָא. אִיתְּמַר, אַבַּיֵי אָמַר: אוֹדוֹעֵי מוֹדְעִינַן לֵיהּ. רָבָא אָמַר: מֵילַט לַיְטִינַן לֵיהּ. אַבַּיֵי אָמַר: אוֹדוֹעֵי מוֹדְעִינַן לֵיהּ, דִּכְתִיב: (שם) ״וְנָשִׂיא בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר״. רָבָא אָמַר: מֵילַט לַיְטִינַן לֵיהּ.

ב י אִיתְּמַר: 'דְּבָרִים', רַב אָמַר: אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם מְחַסְּרֵי אֲמָנָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם מְחַסְּרֵי אֲמָנָה. מֵיתִיבִי: רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: (ויקרא י״ט:ל״ו) ״הִין־צֶדֶק״? וַהֲלֹא הֵין בִּכְלָל אֵיפָה (הוא) [הָיָה]? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: שֶׁיִּהֵא 'הֵן' שֶׁלְּךָ צֶדֶק, וְ'לָאו' שֶׁלְּךָ צֶדֶק. אָמַר אַבַּיֵי: הַהוּא שֶׁלֹּא יְדַבֵּר אֶחָד בַּפֶּה וְאֶחָד בַּלֵּב. מֵיתִיבִי: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ: טַלִּית קוֹנָה דִּינַר זָהָב, וְאֵין דִּינַר זָהָב קוֹנֶה טַלִּית, מִכָּל מָקוֹם כְּדֵי הֶלְכָה, אֲבָל אָמְרוּ: ״מִי שֶׁפָּרַע מֵאַנְשֵׁי דּוֹר הַמַּבּוּל וּמֵאַנְשֵׁי דּוֹר הַפַּלָּגָה, הוּא עָתִיד לִפְרַע מִמִּי שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד בְּדִבּוּרוֹ״. תַּנָּאֵי הִיא, דְּתָנֵן: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מַתְיָא שֶׁאָמַר לִבְנוֹ: צֵא וּשְׂכֹר לָנוּ פּוֹעֲלִים, הָלַךְ וּפָסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת, וּכְשֶׁבָּא אֵצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ: בְּנִי, אֲפִלּוּ אַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כִּסְעֻדַּת שְׁלֹמֹה בְּשַׁעְתּוֹ, לֹא יָצָאתָ יְדֵי חוֹבָתְךָ עִמָּהֶם, שֶׁהֵם בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא יַתְחִילוּ בַּמְּלָאכָה, צֵא וֶאֱמֹר לָהֶם: עַל מְנָת שֶׁאֵין לָכֶם עָלַי אֶלָּא פַּת וְקִטְנִית בִּלְבָד. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ: דְּבָרִים, יֵשׁ בָּהֶם מִשּׁוּם מְחַסְּרֵי־אֲמָנָה, הֵיכִי אָמַר לֵיהּ: ״זִיל הַדַּר בְּךָ״? שַׁאנִי הָתָם דְּפוֹעֲלִים גּוּפַיְיהוּ לָא סָמְכָא דַּעְתַּיְיהוּ, מַאי טַעְמָא? מֵידַע יָדְעִי דְּעַל אַבּוּהָ סָמַךְ.

ג אָמַר רַב פַּפִּי: אָמַר לִי רַבִינָא: לְדִידִי אָמַר לִי הַהוּא מֵרַבָּנָן וְרַב טְבוּת שְׁמֵיהּ, וְאָמְרִי לָהּ, רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטְרָא שְׁמֵיהּ: דְּאִי (הוו) יְהָבֵי לֵיהּ כָּל חַלָּלָא דְּעָלְמָא לָא הֲוָה [קָא] מְשַׁנֵּי בְּדִבּוּרֵיהּ וְכוּ׳.

ד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִנַּיִן לְמַעֲשֶׂר שֵׁנִי שֶׁנִּטְמָא, שֶׁפּוֹדִין אוֹתוֹ אֲפִלּוּ בִּירוּשָׁלַיִם? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים י״ד:כ״ד) ״כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ״, וְאֵין ׳שְׂאֵת׳ אֶלָּא אֲכִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית מ״ג:ל״ד) ״וַיִּשָּׂא מַשְׂאֹת מֵאֵת פָּנָיו״.

ה יא תָּנוּ רַבָּנָן: (ויקרא כ״ה:י״ז) ״לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ״, בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים הַכָּתוּב מְדַבֵּר. אַתָּה אוֹמֵר, בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא בְּאוֹנָאַת מָמוֹן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: (שם) ״וְכִי תִמְכְּרוּ מִמְכָּר לַעֲמִיתֶךָ, אוֹ קָנֹה מִיַּד עֲמִיתֶךָ״, הֲרֵי אוֹנָאַת מָמוֹן אָמוּר. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: ״לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ״? בְּאוֹנָאַת דְּבָרִים. הָא כֵּיצַד? אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה, אַל יֹאמַר לוֹ: זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים. אִם הָיָה בֶּן גֵּרִים, אַל יֹאמַר לוֹ: זְכוֹר מַעֲשֶׂה אֲבוֹתֶיךָ. אִם הָיָה גֵּר וּבָא לִלְמֹד תּוֹרָה, אַל יֹאמַר לוֹ: (מי שלא האמין באל־חי) [פֶּה שֶׁאָכַל נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת, שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים], יָבוֹא לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁנֶּאֶמְרָה מִפִּי הַגְּבוּרָה?! אִם הָיוּ יִסּוּרִין בָּאִים עָלָיו, (או) אִם הָיוּ חֲלָאִים בָּאִים עָלָיו, אוֹ שֶׁהָיָה מְקַבֵּר אֶת בָּנָיו, אַל יֹאמַר לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ לוֹ חֲבֵרָיו לְאִיּוֹב: (איוב ד׳:ו׳-ז׳) ״הֲלֹא יִרְאָתְךָ כִּסְלָתֶךָ, תִּקְוָתְךָ וְתֹם דְּרָכֶיךָ, זְכָר נָא מִי הוּא נָקִי אָבָד!״ אִם הָיוּ חַמָּרִים מְבַקְּשִׁים תִּבּוּאָה מִמֶּנּוּ, לֹא יֹאמַר לָהֶם: לְכוּ אֵצֶל פְּלוֹנִי שֶׁהוּא מוֹכֵר תִּבּוּאָה, וְיוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא מָכַר מֵעוֹלָם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף לֹא יִתְלֶה עֵינָיו עַל הַמֹּקַח, בְּשָׁעָה שֶׁאֵין לוֹ דָּמִים, (מפני) שֶׁהֲרֵי הַדָּבָר מָסוּר לַלֵּב, וְכָל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב, נֶאֱמַר בּוֹ: (ויקרא י״ט:י״ד) ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״. אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: גָּדוֹל אוֹנָאַת דְּבָרִים מֵאוֹנָאַת מָמוֹן, שֶׁז�ֹּה נֶאֱמַר בּוֹ: (שם כה) ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״, וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״. וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: זֶה בִּגּוּפוֹ וְזֶה בְּמָמוֹנוֹ. רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: זֶה נִתָּן לְהִשָּׁבוֹן, וְזֶה לֹא נִתָּן לְהִשָּׁבוֹן.

ו יב תָּנִי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כָּל הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, כְּאִלּוּ שׁוֹפֵךְ דָּמִים. אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר קָאָמַרְתְּ! דַּחֲזִינָא לֵיהּ דְּאָזִיל סוּמְקָא וַאֲתֵי חִיוָרָא. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי: בְּמַעֲרָבָא בְּמַאי זְהִירֵי? אָמַר לֵיהּ: בְּאַחְווּרֵי אַפֵּי, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַכֹּל יוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה. ׳הַכֹּל׳, סַלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: כֹּל הַיּוֹרְדִין לְגֵיהִנֹּם עוֹלִין חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה, שֶׁיּוֹרְדִים וְאֵינָם עוֹלִים וְאֵלּוּ הֵן: הַבָּא עַל אֵשֶׁת־אִישׁ, וְהַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים, וְהַמְכַנֶּה שֵׁם רַע לַחֲבֵרוֹ. ׳מְכַנֶּה׳, הֵיינוּ ׳מַלְבִּין׳! אַף עַל גַּב דְּדָשׁ בֵּיהּ בִּשְׁמֵיהּ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: נוֹחַ לוֹ לָאָדָם, שֶׁיָּבוֹא עַל סָפֵק אֵשֶׁת־אִישׁ, וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים. מְנָא לָן? מִדְּדָרַשׁ רָבָא, דְּדָרַשׁ רָבָא: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ל״ה:ט״ו) ״וּבְצַלְעִי שָׂמְחוּ וְנֶאֱסָפוּ וְגוֹ׳ קָרְעוּ וְלֹא דָמּוּ״. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁאִם הָיוּ מְקָרְעִין בְּשָׂרִי, לֹא הָיָה דָּמִי שׁוֹתֵת לָאָרֶץ. וְלֹא עוֹד אֶלָּא אֲפִלּוּ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹסְקִים בִּנְגָעִים וְאָהֳלוֹת. אוֹמְרִים לִי: דָּוִד, הַבָּא עַל אֵשֶׁת־אִישׁ מִיתָתוֹ בַּמֶּה? וַאֲנִי אוֹמֵר לָהֶם: מִיתָתוֹ בְּחֶנֶק וְיֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. אֲבָל הַמַּלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים אֵין לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא. וְאָמַר מַר זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה, אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ: אָמַר רַב חַנָּא בַּר בִּיזְנָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא, וְאָמְרִי לָהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי: נוֹחַ לוֹ לָאָדָם שֶׁיַּפִּיל עַצְמוֹ לְכִבְשַׁן הָאֵשׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בָּרַבִּים. מְנָא לָן? מִתָּמָר, דִּכְתִיב: (בראשית ל״ח:כ״ה) ״הִיא מוּצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה אֶל חָמִיהָ״.

ז יג אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: מַאי דִּכְתִיב: (ויקרא כ״ה:י״ז) ״לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ״, עִם שֶׁאִתְּךָ בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְווֹת אַל תּוֹנֵהוּ. אָמַר רַב: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בְּאוֹנָאַת אִשְׁתּוֹ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁדִּמְעָתָהּ מְצוּיָה, אוֹנָאָתָהּ קְרוֹבָה.

ח יד אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִנְעֲלוּ שַׁעֲרֵי תְּפִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (איכה ג׳:ח׳) ״גַּם כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי״. וְאַף עַל פִּי שֶׁשַּׁעֲרֵי תְּפִלָּה נִנְעֲלוּ, שַׁעֲרֵי דְּמָעוֹת לֹא נִנְעֲלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ט:י״ג) ״שִׁמְעָה תְפִלָּתִי ה׳, וְשַׁוְעָתִי הַאֲזִינָה, אֶל דִּמְעָתִי אַל תֶּחֱרַשׁ״. וְאָמַר רַב: כָּל הַהוֹלֵךְ אַחַר עֲצַת אִשְׁתּוֹ, נוֹפֵל בְּגֵיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (מ״א כא) ״רַק לֹא הָיָה כְּאַחְאָב״ וְגוֹ׳. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: וְהָא אֲמְרֵי אִינִישֵׁי: אִתְּתָךְ גּוּצָא, גְּחִין וְתִלְחוֹשׁ לָהּ. לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּמִילֵי דְּעָלְמָא, וְהָא, בְּמִילֵי דְּבֵיתָא. לִשְׁנָא אַחֲרִינָא: הָא, בְּמִילֵי דִּשְׁמַיָּא, וְהָא בְּמִילֵי דְּעָלְמָא.

ט טו אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל הַשָּׁעָרִים נִנְעָלִים חוּץ מִשַּׁעֲרֵי אוֹנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר (עמוס ז׳:ז׳): ״הִנֵּה ה׳ נִצָּב עַל חוֹמַת אֲנָךְ וּבְיָדוֹ אֲנָךְ״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַכֹּל נִפְרָע בִּידֵי שְׁלִיחַ חוּץ מֵאוֹנָאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבְיָדוֹ אֲנָךְ״. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: שְׁלֹשָׁה, אֵין הַפְּרִיגוֹד נִנְעָל בִּפְנֵיהֶם: אוֹנָאָה, וְגֶזֶל, וַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. אוֹנָאָה דִּכְתִיב: ״וּבְיָדוֹ אֲנָךְ״. גֶּזֶל דִּכְתִיב: (ירמיהו ו׳:ז׳) ״חָמָס וָשֹׁד יִשָּׁמַע בָּהּ עַל פָּנַי תָּמִיד״. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים דִּכְתִיב: (ישעיהו ס״ה:ג׳) ״הָעָם הַמַּכְעִסִים אֹתִי עַל פָּנַי תָּמִיד״.

י טז אָמַר רַב יְהוּדָה: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְבוּאָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁאֵין מְרִיבָה מְצוּיָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם אֶלָּא עַל עִסְקֵי תְּבוּאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קמ״ז:ז׳) ״הַשָּׂם גְּבוּלֵךְ שָׁלוֹם, חֵלֶב חִטִּים יַשְׂבִּיעֵךְ״. אָמַר רַב פָּפָּא: הֵינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי: כַּד מִשְׁלַם שַׁעֲרֵי מִכַּדָּא, נָקִישׁ וְאַתֵּי תִּיגְרָא בְּבֵיתָא. *) וְאָמַר רַב חִינְנָא בַּר פָּפָּא: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּתְבוּאָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁלֹּא נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל ׳דַּלִּים׳ אֶלָּא עַל עִסְקֵי תְּבוּאָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שופטים ו׳:ד׳) ״וְהָיָה אִם זָרַע יִשְׂרָאֵל״ וְגוֹ׳. כְּתִיב (שם) ״וַיִּדַּל יִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵי מִדְיָן״.*) וְאָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם זָהִיר בִּכְבוֹד אִשְׁתּוֹ, שֶׁאֵין

בְּרָכָה מְצוּיָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל אִשְׁתּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ב:ט״ז) ״וּלְאַבְרָם הֵיטִיב בַּעֲבוּרָהּ״. וְהֵינוּ דְּאָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵי מְחוֹזָא: אוֹקִירוּ לְנָשֵׁיכוּ כִּי הֵיכִי דְּתִתְעַתְּרוּ.

יא יז תְּנַן הָתָם: חֲתָכוֹ חֲלָיוֹת וְנָתַן חוֹל בֵּין חֲלָיָא לְחֲלָיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִים. וְזֶה הוּא תַּנּוּר שֶׁל עַכְנַאי. מַאי ׳עַכְנַאי׳? אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: שֶׁהִקִּיפוּ דְּבָרִים כְּעַכְנָא וְטִמְּאוּהוּ. תָּנָא: בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם הֵשִׁיב רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כָּל תְּשׁוּבוֹת שֶׁבָּעוֹלָם וְלֹא קִבְּלוּ הֵימֶנּוּ. אָמַר לָהֶם: אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי, חָרוּב זֶה יוֹכִיחַ! נֶעֱקַר חָרוּב מִמְּקוֹמוֹ מֵאָה אַמָּה, וְאָמְרֵי לָהּ: אַרְבַּע מֵאוֹת אַמָּה. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן הֶחָרוּב. חָזַר וְאָמַר לָהֶם: אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי, אַמַּת הַמַּיִם יוֹכִיחוּ! חָזְרוּ אַמַּת הַמַּיִם לַאֲחוֹרֵיהֶם. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְבִיאִין רְאָיָה מֵאַמַּת הַמַּיִם. חָזַר וְאָמַר [לָהֶם]: אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי, כָּתְלֵי בֵּית־הַמִּדְרָשׁ יוֹכִיחוּ! הִטּוּ כָּתְלֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ לִפֹּל. גָּעַר בָּהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לָהֶם: אִם תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מְנַצְּחִים זֶה אֶת זֶה בַּהֲלָכָה, אַתֶּם, מַה טִּיבְכֶם? לֹא נָפְלוּ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְלֹא זָקְפוּ מִפְּנֵי כְּבוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַעֲדַיִן מַטִּין וְעוֹמְדִים. חָזַר וְאָמַר לָהֶם: אִם הֲלָכָה כְּמוֹתִי, מִן הַשָּׁמַיִם יוֹכִיחוּ! יָצְאָתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: מַה לָּכֶם אֵצֶל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שֶׁהֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם! עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר: (דברים ל) ״לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא״! מַאי, ״לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא״? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: [שֶׁכְּבָר נִתְּנָה תּוֹרָה מֵהַר־סִינַי], אֵין אָנוּ מַשְׁגִּיחִין בְּבַת־קוֹל, שֶׁכְּבָר כָּתַבְתָּ בַּתּוֹרָה בְּהַר־ סִינַי: (שמות כ״ג:ב׳) ״אַחֲרֵי רַבִּים לְהַטֹּת״. אַשְׁכְּחֵיהּ רַבִּי נָתָן לְאֵלָּיָהוּ, אָמַר לֵיהּ: מַאי עָבִיד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּהַהוּא שַׁעְתָּא? אָמַר לֵיהּ: קָא חַיֵּיךְ, אָמַר: נִצְּחוּנִי בָּנַי, נִצְּחוּנִי בָּנַי. אָמְרוּ: אוֹתוֹ הַיּוֹם הֵבִיאוּ כָּל טְהָרוֹת שֶׁטִּהֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וּשְׂרָפוּם בָּאֵשׁ. וְנִמְנוּ עָלָיו וּבֵרְכוּהוּ, וְאָמְרוּ: ״מִי יֵלֵךְ וְיוֹדִיעוֹ״? אָמַר לָהֶם רַבִּי עֲקִיבָא: ״אֲנִי אֵלֵךְ, שֶׁמָּא יֵלֵךְ אָדָם שֶׁאֵינוֹ הָגוּן וְיוֹדִיעוֹ, וְנִמְצָא מַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ״. מֶה עָשָׂה רַבִּי עֲקִיבָא? לָבַשׁ שְׁחוֹרִים וְנִתְעַטֵּף שְׁחוֹרִים, וְיָשַׁב לְפָנָיו בְּרִחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: ׳עֲקִיבָא! מַה יוֹם מְיֻמָּים׳? אָמַר לוֹ: רַבִּי, כְּמִדָּמֶה לִי שֶׁחֲבֵרֶיךָ בְּדֵלִין מִמֶּךָּ. אַף הוּא קָרַע בְּגָדָיו וְחָלַץ מִנְעָלָיו וְנִשְׁמַט וְיָשַׁב עַל גַּבֵּי קַרְקַע. זָלְגוּ עֵינָיו דְּמָעוֹת, לָקָה הָעוֹלָם שְׁלִישׁ בְּזֵיתִים, וּשְׁלִישׁ בְּחִטִּים, וּשְׁלִישׁ בִּשְׂעוֹרִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף בְּצָצֵי שֶׁבִּידֵי אִשָּׁה תָּפַח. תָּנָא: (אך) [ספרים אחרים: אַף] גָּדוֹל הָיָה בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁנָּתַן בּוֹ עֵינָיו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר נִשְׂרַף. וְאַף רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיָה בָּא בִּסְפִינָה, עָמַד עָלָיו נַחְשׁוֹל לְטַבְּעוֹ, אָמַר: כְּמִדָּמֶה לִי שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא בִּשְׁבִיל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוֹרְקְנוֹס. עָמַד עַל רַגְלָיו וְאָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שֶׁלֹּא לִכְבוֹדִי עָשִׂיתִי, וְלֹא לִכְבוֹד בֵּית אַבָּא עָשִׂיתִי, אֶלָּא לִכְבוֹדְךָ, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחְלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל. נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. אֵימָא־שָׁלוֹם דְּבֵיתְהוּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אַחְתֵּיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הֲוַאי, מֵהַהוּא מַעֲשֶׂה וְאֵילָךְ לָא הֲוָת שַׁבְקַת לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְמֵיפַּל עַל אַפֵּיהּ. הַהוּא יוֹמָא רֵישׁ יַרְחָא הֲוָה, וְאִיחְלַף לָהּ בֵּין מֵלָא לְחָסֵר. אִיכָּא דְּאָמְרִי: [אַתָּא] עַנְיָא וְקָאי אַבָּבָא, אַפֵּיקָה לֵיהּ רִיפְתָּא, אֲשַׁכַּחְתֵּיהּ דְּנָפַל עַל אַנְפֵּיהּ, אָמְרָה לֵיהּ: קוּם, קְטָלְתֵּיהּ לְאָחִי. אַדְּהָכִי נָפַק שִׁיפּוּרָא מִבֵּי רַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּשָׁכִיב. אָמַר לָהּ: מְנָא יָדַעְתְּ? אָמְרָה לֵיהּ: כָּךְ מְקֻבָּלַנִי מִבֵּית אֲבִי־אַבָּא: כָּל הַשְּׁעָרִים נְנָעָלִין, חוּץ מִשַּׁעֲרֵי אוֹנָאָה.

יב יח תְּנוּ רַבָּנָן: הַמְאַנֶּה אֶת הַגֵּר עוֹבֵר בִּשְׁלֹשָׁה לָאוִין, וְהַלּוֹחֲצוֹ, עוֹבֵר בִּשְׁנַיִם. מַאי שְׁנָא מְאַנֶּה? דִּכְתִיב שְׁלֹשָׁה לָאוִין: (שמות כ״ב:כ׳) ״וְגֵר לֹא תוֹנֶה״. (ויקרא י״ט:ל״ג) ״וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם, לֹא תוֹנוּ אוֹתוֹ״. (שם כה) ״וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עֲמִיתוֹ״. וְגֵר בִּכְלַל ׳עֲמִיתוֹ׳ הוּא. לוֹחֲצוֹ נַמִּי, שְׁלֹשָׁה כְּתִיבֵי: (שמות כ״ב:כ״ד) ״וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ״. (שם כג) ״וְגֵר לֹא תִלְחָץ״. (שם כב) ״לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה״. וְגֵר בִּכְלָל הוּא. אֶלָּא, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה בִּשְׁלֹשָׁה. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: מִפְּנֵי מָה הִזְהִירָה תּוֹרָה בִּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מְקוֹמוֹת, וְאָמְרֵי לָהּ בְּאַרְבָּעִים וְשִׁשָּׁה מְקוֹמוֹת בַּגֵּר? מִפְּנֵי שֶׁסּוֹרוֹ רַע. מַאי דִּכְתִיב: ״וְגֵר לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ, כִּי גֵרִים הֱיִיתֶם״? תָּנָא, (משום) רַבִּי נָתָן [אוֹמֵר]: מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֵרְךָ. וְהֵינוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי: דְּזָקִיף לֵיהּ זְקִיפָא בְּדֵיוּתְקֵיהּ, לָא נִיחָא לֵיהּ לַחֲבְרֵיהּ, זָקִיף בִּינְיָתָא.

יג מַתְנִיתִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַחֲלֹק הַחֲנֻנִי קְלָיוֹת וֶאֱגוֹזִים לַתִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָן לָבוֹא אֲצָלוֹ, וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וְלֹא יִפְתַּח אֶת הַשַּׁעַר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זָכוּר לַטּוֹב. לֹא יָבֵר אֶת הַגְּרִיסִין, דִּבְרֵי אַבָּא שָׁאוּל, וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וּמוֹדִים שֶׁלֹּא יָבֵר מֵעַל פִּי מְגוּרָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹנֵב אֶת הָעַיִן. אֵין מְפַרְכְּסִין לֹא אֶת הָאָדָם וְלֹא אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא אֶת הַכֵּלִים.

יד יט הַהוּא עַבְדָּא סָבָא, דְּאָזִיל צַבְעֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ וּלְדִקְנֵיהּ. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לֵיהּ: זַבֶּנְךָ. אָמַר לֵיהּ: ״וַיְהִיו עֲנִיִּים בְּנֵי בֵיתֶךָ״, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל, זַבְּנֵיהּ. יוֹמָא חַד אָמַר לֵיהּ: אַשְׁקְיֶן מַיָּא, אָזַל, חַוְרֵיהּ לְרֵישֵׁיהּ וּלְדִקְנֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: חָזֵי, דַּאֲנָא קָשִׁישׁ מֵאֲבוּךְ, קְרֵי אַנַפְשֵׁיהּ (משלי י״א:ח׳) ״צַדִּיק מִצָּרָה נֶחֱלָץ [וַיָּבֹא אַחֵר תַּחְתָּיו״].

פרק ה

א בבא מציעא פרק ה - כ ״לֹא תִגְּנֹבוּ״ (ויקרא י״ט:ל״ה) דִּכְתַב רַחֲמָנָא, לָמָּה לִי? לְכִדְתַנְיָא: ״לֹא תִגְּנֹבוּ״, עַל מְנָת לְמֵיקַט, ״לֹא תִגְּנֹבוּ״, עַל מְנָת לְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶּפֶל. אָמַר לֵיהּ רַב יֵימַר לְרַב אַשִׁי: לָאו דִּכְתַב רַחֲמָנָא בְּמִשְׁקָלוֹת, לָמָּה לִי? אָמַר לֵיהּ: לְטוֹמֶן מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח. הַאי, גֵּזֶל מְעַלְיָא הוּא! לַעֲבֹר

עָלָיו מִשְׁעַת עֲשָׂיָה ! תָּנוּ רַבָּנָן : (ויקרא יט) ״לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל [בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוֹרָה״]. ׳בַּמִּשְׁפָּט׳, כְּמַשְׁמָעוֹ.) ׳בַּמִּדָּה׳, זוֹ מְדִידַת קַרְקַע, שֶׁלֹּא יִמְדֹּד לְאֶחָד בֵּימוֹת הַחַמָּה וּלְאַחֵר, בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים. ׳בַּמִּשְׁקָל׳, שֶׁלֹּא יַטְמִין מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח. ׳וּבַמְּשׂוֹרָה׳, שֶׁלֹּא יַרְתִּיחַ. וַהֲלֹא דְּבָרִים קַלְוָחֹמֶר, וּמַה מִּשּׂוֹרָה, שֶׁהִיא אֶחָד מִשְּׁלֹשִׁים (ושלשה) [וְשִׁשָּׁה] בְּלֹג, הִקְפִּידָה עָלֶיהָ הַתּוֹרָה, קַלְוָחֹמֶר לְהִין וַחֲצִי הִין וּשְׁלִישִׁית הַהִין וּרְבִיעִית הַהִין וְלֹג וַחֲצִי לֹג וּרְבִיעִית הַלֹּג. אָמַר רָבָא : לָמָּה לִי דְּכָתַב רַחֲמָנָא ׳יְצִיאַת מִצְרַיִם׳ בְּרִבִּית, ׳יְצִיאַת מִצְרַיִם׳ גַּבֵּי צִיצִית, ׳יְצִיאַת מִצְרַיִם׳ בְּמִשְׁקָלוֹת? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא : אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְטִפָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר, אֲנִי [הוּא] שֶׁעָתִיד לִפְרַע מִמִּי שֶׁתּוֹלֶה מָעוֹתָיו בְּגוֹי וּמַלְוֶה אוֹתָן לְיִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וּמִמִּי שֶׁטּוֹמֵן מִשְׁקְלוֹתָיו בְּמֶלַח, וּמִמִּי שֶׁתּוֹלֶה קָלָא־אִילָן בְּבִגְדּוֹ, וְאוֹמֵר : תְּכֵלֶת הוּא.

ב כא רַבִּינָא אִיקְּלַע לְסוּרָא דִּפְרָת, אָמַר לֵיהּ רַב חֲנִינָא מְסוּרָא דִּפְרָת לְרַבִּינָא : יְצִיאַת מִצְרַיִם דְּכָתַב רַחֲמָנָא גַּבֵּי שְׂרָצִים לָמָּה לִי? אָמַר לֵיהּ : אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא : אֲנִי הוּא שֶׁהִבְחַנְתִּי בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְטִפָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר, אֲנִי עָתִיד לִפְרַע מִמִּי שֶׁמְּעָרֵב קְרֵבֵי דָּגִים טְמֵאִים בִּקְרֵבֵי דָּגִים טְהוֹרִים, וּמוֹכְרָן לְיִשְׂרָאֵל. אָמַר לֵיהּ : אֲנָא, ׳הַמַּעֲלֶה׳ קָא קַשְׁיָא לִי, מַאי שְׁנָא הָכָא ׳הַמַּעֲלֶה׳ דִּכְתַב רַחֲמָנָא? אָמַר לֵיהּ : לְכִדְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל : אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא : אִלְמָלֵא (לא) הֶעֱלֵיתִי אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, אֶלָּא בִּשְׁבִיל דָּבָר זֶה, שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין בִּשְׁרָצִים, דַּיָּי. אָמַר לֵיהּ : וּמִי נָפִישׁ אַגְרֵיהּ טְפֵי מֵרִבִּית וּמִצִּיצִית וּמִמִּשְׁקָלוֹת? אָמַר לֵיהּ : אַף עַל גַּב דְּלָא נָפִישׁ אַגְרֵיהּ טְפֵי, מְאִיסֵי לְמֵיכְלִינְהוּ.

ג [פִּסְקָא]. אֵיזֶהוּ תַּרְבִּית? הַמַּרְבֶּה בְּפֵרוֹת וְכוּ׳. [אַטוּ כָּל הַנֵּי דְּאַמְרִינַן עַד הַשְׁתָּא, לָאו רִבִּית הוּא? ! אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ : עַד כָּאן שֶׁל תּוֹרָה, מִכָּאן וָאֵילָךְ, שֶׁל דִּבְרֵיהֶם]. וְכֵן אָמַר רָבָא : עַד כָּאן שֶׁל תּוֹרָה, מִכָּאן וָאֵילָךְ, שֶׁל דִּבְרֵיהֶם. עַד כָּאן (איוב כ״ז:י״ד) ״כְּכִין רָשָׁע, וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ״. עַד כָּאן, וְתוּ לָא? ! אֶלָּא, אֲפִלּוּ עַד כָּאן ״כְּכִין רָשָׁע, וְצַדִּיק יִלְבָּשׁ״.

ד כב תָּנָיָא : שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בַּדֶּרֶךְ, וּבְיַד אֶחָד מֵהֶם קִיתּוֹן שֶׁל מַיִם, אִם שׁוֹתִים שְׁנֵיהֶם, מֵתִים, וְאִם שׁוֹתֶה אֶחָד מֵהֶם, מַגִּיעַ לַיִּשּׁוּב, דָּרַשׁ בֶּן פְּטוּרָא : מוּטָב שֶׁיִּשְׁתּוּ שְׁנֵיהֶם וְיָמוּתוּ, וְאַל יִרְאֶה אֶחָד מֵהֶם בְּמִיתַת חֲבֵרוֹ. עַד שֶׁבָּא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִמֵּד : (ויקרא כ״ה:ל״ו) ״וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ״, חַייֶךָ קוֹדְמִין לְחַייֵ חֲבֵרְךָ.

ה אָמַר רַב כַּהֲנָא : הָוָה יָתִיבְנָא בְּשִׁילְהֵי פִּרְקֵי דְּרַב, וְשָׁמְעִית דְּקָאָמַר : ׳קְרִי קָרֵי׳, וְלָא יָדַעְנָא מַאי קָאָמַר. בָּתַר דְּקָם רַב, אַמְרִי לְהוּ : מַאי ׳קְרִי׳ ׳קָרֵי׳ דְּקָאָמַר רַב? אַמְרֵי לִי : הָכִי קָאָמַר רַב : הַאי מַאן דְּיָהֵיב זוּזֵי לְגִינָּאָה אַ׳קְרִי׳ וְקָא אָזְלֵי עֲשָׂרָה קָרֵי בְּנֵי זַרְתָּא, וְאָמַר לֵיהּ : יָהֵיבְנָא לָךְ בְּנֵי גַּרְמִידָא, אִיתְּנְהוּ, שָׁרֵי, לִיתְּנְהוּ, אָסוּר. פְּשִׁיטָא ! מַהוּ דְּתֵימָא : כֵּיוָן דְּמֵילָא קָא רַבּוּ, שַׁפִּיר דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לָן.

ו רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא, תַּקִּיף עַבְדֵי דְּאִנְשֵׁי דְּמַסִּיק בְּהוּ זוּזֵי, וְעָבִיד בְּהוּ עָבִידְתָּא. אָמַר לֵיהּ (רבה) [רָבָא] בְּרֵיהּ : מַאי טַעְמָא עָבִיד מַר הָכִי? אָמַר לֵיהּ : אֲנָא כְּרַב נַחְמָן סְבִירָא לִי, דְּאָמַר רַב נַחְמָן : עִבְדָּא נְהוּם כְּרֵיסֵיהּ, לָא שָׁוֵי. אָמַר לֵיהּ : אִימּוּר דְּאָמַר רַב נַחְמָן, כְּגוֹן דְּאָרוּ עַבְדֵיהּ, דְּמַרְקִיד בֵּי כּוּבֵי. עַבְדֵי אַחֲרִינֵי, מִי אָמַר? אָמַר לֵיהּ : אֲנָא, כִּי הָא דְּרַב דָּנִיֵּאל בַּר [רַב] קְטִינָא, אָמַר רַב סְבִירָא לִי, דְּאָמַר : הַתּוֹקֵף עַבְדּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ וְעוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה פָּטוּר, דְּנִיחָא לֵיהּ דְּלָא נִסְתְּרֵי עַבְדֵיהּ. אָמַר לֵיהּ : הַנֵּי מִילֵי הֵיכָא דְּלָא מַסִּיק בֵּיהּ זוּזֵי, מַר, כֵּיוָן דְּמַסִּיק בְּהוּ זוּזֵי, מֵיחְזֵי כְּרִבִּית.

ז כג ״מַרְבֶּה הוֹנוֹ בְּנֶשֶׁךְ וְתַרְבִּית, לְחוֹנֵן דַּלִּים יְקַבְּצֶנּוּ״ (משלי כ״ח:ח׳). מַאי, ״לְחוֹנֵן דַּלִּים״? אָמַר רַב : כְּגוֹן שְׁבוּר מַלְכָּא.

ח כד תָּנֵי רַב יוֹסֵף : (שמות כ״ב:כ״ד) ״אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי, [אֶת הֶעָנִי עִמָּךְ״]. עַמִּי וְגוֹי, עַמִּי קוֹדֶם. עָנִי וְעָשִׁיר, עָנִי קוֹדֵם. עָנְיֶיךָ וַעֲנֵיֵי עִירֶךָ, עֲנֵיֵי קוֹדְמִין. עֲנֵיֵי עִירֶךָ וַעֲנֵיֵי עִיר אַחֶרֶת, עֲנֵיֵי עִירֶךָ קוֹדְמִין. [אָמַר מַר : עַמִּי וְגוֹי, עַמִּי קוֹדֵם, פְּשִׁיטָא ! אָמַר רַבִּי נָתָן : אָמַר לִי הוּנָא : לָא נִצְרְכָה, דַּאֲפִלּוּ לְגוֹי בְּרִבִּית וּלְיִשְׂרָאֵל בְּחִנָּם]. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי : בּוֹא וּרְאֵה [כַּמָּה] סְמוּיוֹת עֵינֵיהֶם שֶׁל מַלְוֵי בְּרִבִּית, אָדָם קוֹרֵא לַחֲבֵרוֹ רָשָׁע, יוֹרֵד עִמּוֹ (עד) לְחַיָּיו, וְהֵם מְבִיאִים עֵדִים וְלַבְלָר וְקוֹלְמוֹס וּדְיוֹ, וְכוֹתְבִין וְחוֹתְמִין : פְּלוֹנִי זֶה כָּפַר בֵּאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר : כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת וּמַלְוֶה אוֹתָן שֶׁלֹּא בְּרִבִּית, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר : (תהילים ט״ו:ה׳) ״כַּסְפּוֹ לֹא נָתַן בְּנֶשֶׁךְ, וְשֹׁחַד עַל נָקִי לֹא לָקָח, עֹשֵׂה אֵלֶּה לֹא יִמּוֹט לְעוֹלָם״. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל הַמַּלְוֶה בְּרִבִּית נִכְסָיו מִתְמוֹטְטִין. וְהָא קָא חָזֵינַן דְּלָא מוֹזְפֵי בְּרִבִּית וְקָא מִתְמוֹטְטִין? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר : הַלָּלוּ מִתְמוֹטְטִין וְעוֹלִים, וְהַלָּלוּ מִתְמוֹטְטִין וְאֵינָם עוֹלִים. (חבקוק א׳:י״ג) ״לָמָּה תַּבִּיט בּוֹגְדִים, תַּחֲרִישׁ בְּבַלַּע רָשָׁע צַדִּיק מִמֶּנּוּ״. אָמַר רַב הוּנָא : צַדִּיק מִמֶּנּוּ, בּוֹלֵעַ, צַדִּיק גָּמוּר, אֵינוֹ בּוֹלֵעַ.

ט רַב סְעוֹרָם, אֲחוּהָ דְּרָבָא, הָוָה תַּקִּיף אִינְשֵׁי דְּלָא מַעֲלֵי, וּמְעַיֵּיל לְהוּ בְּגוּהַרְקָא דְּרָבָא. אָמַר לֵיהּ רָבָא : שַׁפִּיר קָעָבַדְתְּ, דְּתַנְיָא : רָאִיתִי שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה, מִנַּיִן שֶׁאַתָּה רַשַּׁאי לְהִשְׁתַּעְבֵּד בּוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר : (ויקרא כ״ה:מ״ו) ״לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ, וּבְאַחֵיכֶם״, יָכוֹל אֲפִלּוּ נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר : ״וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו״ וְגוֹ׳.

י תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: מִנַּיִן לְנוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה, וְאֵינוֹ רָגִיל לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם, שֶׁאָסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שָׁלוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר: (דברים כג) ״נֶשֶׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשָּׁךְ״ אֲפִלּוּ דְּבוּר אָסוּר.

יא כה תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מַלְוֵי בְּרִבִּית, יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁמַּרְוִיחִין, מַפְסִידִין. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁמְּשִׁימִין מִשֶּׁה רַבֵּנוּ ״חָכָם״, וְתוֹרָתוֹ ״אֱמֶת״, וְאוֹמְרִים: אִלּוּ הָיָה יוֹדֵעַ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ שֶׁהָיָה רֶוַח בַּדָּבָר, לֹא הָיָה כּוֹתְבוֹ. כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מִנַּיִן לְנוֹשֶׁה בַּחֲבֵרוֹ מָנֶה וְיוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ, שֶׁאָסוּר לַעֲבֹר לְפָנָיו? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שמות כ״ב:כ״ד) ״לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשֶׁה״. רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִּי דְּאַמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: כְּאִלּוּ דָּנוֹ בִּשְׁנֵי דִינִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ס״ו:י״ב) ״הִרְכַּבְתָּ אֱנוֹשׁ לְרֹאשֵׁנוּ, בָּאנוּ בָאֵשׁ וּבַמָּיִם״. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת וּמַלְוֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא בְּעֵדִים, עוֹבֵר מִשּׁוּם: (ויקרא י״ט:י״ד) ״וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל״. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: גּוֹרֵם קְלָלָה לְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״א:י״ט) ״תֵּאָלַמְנָה שִׂפְתֵי שָׁקֶר, הַדֹּבְרוֹת עַל צַדִּיק עָתָק״. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב אַשִׁי: קָא מְקַיֵּים רַבִּינָא כָּל מַה דְּאָמוּר רַבָּנָן. שָׁלַח לֵיהּ בַּהֲדֵי פַּנְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא: לִישְׁדַּר לִי מַר עֲשָׂרָה זוּזֵי, דְּאִתְרְמִי לִי קְטִינָא דְּאַרְעָא לְמִזְבַּן. שָׁלַח לֵיהּ: נִיתֵי מַר סַהֲדֵי וְנִכְתֹּב כְּתָבָא. שָׁלַח לֵיהּ: אֲפִלּוּ אֲנָא נַמִּי? שָׁלַח לֵיהּ: כָּל־שֶׁכֵּן מַר, דְּטָרִיד בְּגִירְסָא וּמִשְׁתְּהִי וְגוֹרֵם קְלָלָה לְעַצְמוֹ. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה צוֹעֲקִים וְאֵינָם נַעֲנִים, וְאִלּוּ הֵן: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָעוֹת וּמַלְוֶה אוֹתָם שֶׁלֹּא בְּעֵדִים, וְהַקּוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ, וּמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ מוֹשֶׁלֶת עָלָיו. ״הַקּוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ״, מַאי הִיא? אִיכָּא דְּאַמְרִי: תּוֹלֶה נְכָסָיו בְּגוֹי. אִיכָּא דְּאַמְרִי: הַכּוֹתֵב נְכָסָיו לְבָנָיו בְּחַיָּיו. אִיכָּא דְּאַמְרִי: דְּבִישׁ לֵיהּ בְּהָא מָתָא וְלָא אָזִיל לְמָתָא אַחֲרִיתִי.

פרק ו

א בבא מציעא פרק ו - [מִשְׁנָה. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְהוֹלִיכָהּ בָּהָר וְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה, [בַּבִּקְעָה וְהוֹלִיכָהּ בָּהָר, אֲפִלּוּ זוֹ עֶשֶׂר מִילִין וְזוֹ עֶשֶׂר מִילִין] וּמֵתָה, חַיָּב, וְאָמְרוּ בַּגְּמָרָא: הָא מַנִּי? רַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר: כָּל הַמַּעֲבִיר עַל דַּעַת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת נִקְרָא גַּזְלָן. וַאֲמַרִינַן בַּגְּמָרָא: הֵי רַבִּי מֵאִיר? וְכוּ׳. [אֲלָא הָא רַבִּי מֵאִיר דְּמַגְבֶּבֶת פּוֹרִים, דְּתַנְיָא: מַגְבֶּבֶת פּוֹרִים, לְפוּרִים, מִגַּבֶּבֶת הָעִיר, לְאוֹתָהּ הָעִיר, וְאֵין מְדַקְדְּקִין בַּדָּבָר, אֲבָל לוֹקְחִין אֶת הָעֲגָלִים וְשׁוֹחֲטִין וְאוֹכְלִים אוֹתָן, וְהַמּוֹתָר, יִפֹּל לְכִיס שֶׁל צְדָקָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מִגַּבֶּבֶת פּוֹרִים, לְפוּרִים, וְאֵין הֶעָנִי רַשַּׁאי לִקַּח מֵהֶן רְצוּעָה לְסַנְדָּלוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הִתְנָה בְּמַעֲמַד אַנְשֵׁי הָעִיר, דִּבְרֵי רַבִּי יַעֲקֹב שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מֵקֵל. דִּלְמָא הָתָם נַמִּי, דְּאַדַּעְתָּא דְּפוּרִים הוּא דְּיָהֲב לֵיהּ, אַדַּעְתָּא דְּמִידִי אַחֲרִינָא לָא יָהֲיב לֵיהּ! אֶלָּא הָא רַבִּי מֵאִיר, דְּתַנְיָא]: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: הַנּוֹתֵן דִּינָר לֶעָנִי לִקַּח לוֹ חָלוּק לֹא יִקַּח בּוֹ טַלִּית. טַלִּית, לֹא יִקַּח בּוֹ חָלוּק, מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲבִיר עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. וְדִלְמָא שַׁאנִי הָתָם דְּאַתִּי לְמִחְשְׁדֵיהּ, דְּאַמְרֵי אִינְשֵׁי: אָמַר פְּלָנְיָא: זַבְּנִינָא לֵיהּ לְבוּשָׁא לְפְלוֹנִי עַנְיָא וְלָא זָבַן לֵיהּ. אִי נַמִּי: זַבְּנִינָא לֵיהּ גְּלִימָא וְלָא זָבַן לֵיהּ. אִם כֵּן, לֵיתְנִי: ״מִפְּנֵי הַחֲשָׁד״, מַאי: ״מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲבִיר עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת״? שְׁמַע מִינָּהּ מִשּׁוּם דְּשַׁנֵּי הָיא, וְכָל הַמַּעֲבִיר עַל דַּעַת בַּעַל הַבַּיִת נִקְרָא גַּזְלָן.

ב [פִּסְקָא]. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר, וְהִבְרִיקָה אוֹ שֶׁנַּעֲשֵׂית אַנְגַּרְיָא, אוֹמֵר לוֹ וְכוּ׳. מַאי ׳וְהִבְרִיקָה׳? הָכָא תַּרְגִּימוּ: ׳נְהוֹרִיתָא׳. רָבָא אָמַר: ׳אַבְזֻקַת׳. הַהוּא דְּאָמַר לֵיהּ: ״אַבְזֻקַת בְּמִילְתָא דְּמַלְכָּא״, אַמְרֵי לֵיהּ: בְּמַאי? בְּטִלֵּי־כֶּסֶף אוֹ בְּטִלֵּי־דְּהַב? אִיכָּא דְּאָמְרֵי: ׳בְּטִלֵּי־כֶּסֶף׳ אָמַר, וְקָטְלוּהָ. אִיכָּא דְּאָמְרֵי: ׳בְּטִלֵּי־דְּהַב׳ אָמַר, וְשַׁבְקוּהָ.

ג תָּנוּ רַבָּנָן: הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לִרְכֹּב עָלֶיהָ אִישׁ, לֹא תִּרְכַּב עָלֶיהָ אִשָּׁה. אִשָּׁה, רוֹכֶבֶת עָלֶיהָ אִישׁ. וְאִשָּׁה, בֵּין גְּדוֹלָה וּבֵין קְטַנָּה, אֲפִלּוּ מְעֻבֶּרֶת וַאֲפִלּוּ מֵינִיקָה. הַשְּׁתָּא מֵינִיקָה אֲמַרְתְּ, מְעֻבֶּרֶת מִבָּעְיָא? אָמַר רַב פָּפָּא: מְעֻבֶּרֶת וְהִיא מֵינִיקָה, קָאָמַר. אָמַר אַבַּיֵי: שְׁמַע מִינָּהּ: בֵּינְיָתָא, אַכְּרָסָא תַּקְלָא, לְמַאי נַפְקָא מִינַּיהּ? לְמִקָּח וּמִמְכָּר.

ד כו רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, תָּבְרוּ לֵיהּ הַנָּהוּ שְׁקוֹלָאֵי חֲבִיתָא דְּחַמְרָא, שָׁקַל לְגְלִימֵיהוּ. אַתּוּ, אָמְרוּ לְרַב, אָמַר לֵיהּ: הַב לְהוּ גְּלִימֵיהוּ! אָמַר לֵיהּ: דִּינָא הָכִי? אָמַר לֵיהּ: אִין, (משלי ב׳:כ׳) ״לְמַעַן תֵּלֵךְ בְּדֶרֶךְ טוֹבִים״. יָהֵיב לְהוּ גְּלִימֵיהוּ. אָמְרוּ לֵיהּ: עֲנִיֵּי אֲנַן, וְטָרְחִינַן כּוּלָּא יוֹמָא, וְכַפְיָנַן וְלֵית לָן מִידֵי. אָמַר לֵיהּ: זִיל הַב לְהוּ אַגְרֵיהוּ, אָמַר לֵיהּ: דִּינָא הָכִי? אָמַר לֵיהּ: אִין (שם) ״וְאָרְחוֹת צַדִּיקִים תִּשְׁמֹר״.

פרק ז

א בבא מציעא פרק ז - כז דָּרַשׁ רַבִּי זֵירָא, וְאָמְרֵי לָהּ: תָּנָא רַב יוֹסֵף: מַאי דִּכְתִיב: (תהילים ק״ד:כ׳) ״תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה, בּוֹ תִרְמֹשׂ כָּל חַיְתּוֹ יָעַר״. ״תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לָיְלָה״, זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה שְׁדוֹמֶה לַלַּיְלָה. ״בּוֹ תִרְמֹשׂ כָּל חַיְתּוֹ יָעַר״, אֵלּוּ רְשָׁעִים שֶׁבּוֹ שְׁדוֹמִין לְחַיָּה שֶׁבַּיַּעַר. ״תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יֵאָסֵפוּן, וְאֶל מְעוֹנֹתָם יִרְבָּצוּן״. ״תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ״, לַצַּדִּיקִים. ״יֵאָסֵפוּן״, רְשָׁעִים לְגֵיהִנֹּם. ״וְאֶל מְעוֹנֹתָם יִרְבָּצוּן״, אֵין לְךָ כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק שֶׁאֵין לוֹ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ. ״יֵצֵא אָדָם לְפָעֳלוֹ״, יֵצְאוּ צַדִּיקִים לְקַבֵּל שְׂכָרָן. ״וְלַעֲבֹדָתוֹ עַד עָרֶב״, כְּמִי שֶׁהִשְׁלִים עֲבוֹדָתוֹ עַד עֶרֶב.

ב כח רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אַשְׁכַּח לְהַהוּא פַּרְהַגּוֹנָא דְּקָא תָּפִיס גַּנְבֵי. אָמַר לֵיהּ: הֵיכִי יָכְלַתְּ לְהוּ? לָאו כְּחַיּוּתָא מְתִילֵי? דִּכְתִיב בֵּהּ: ״בּוֹ תִּרְמֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר״. אִיכָּא דְּאָמְרִי: מֵהַאי קְרָא קָאָמַר לֵיהּ: (שם י) ״יֶאֱרֹב בַּמִּסְתָּר כְּאַרְיֵה בְּסֻכָּה״. דִּלְמָא שָׁקְלָתְּ צַדִּיקֵי וְשָׁבַקְתְּ רְשִׁיעֵי? אָמַר לֵיהּ: וּמַאי אַעֲבִיד? הוּרְמָנָא דְּמַלְכָּא הוּא. אָמַר לֵיהּ: תָּא אַגְמְרָךְ הֵיכִי תַּעֲבִיד, עוּל בְּאַרְבַּע שָׁעֵי לַחֲנוּתָא, כִּי חָזֵית אִינִישׁ דְּקָא שָׁתֵי חַמְרָא וְקָא נָקִיט כַּפָּא בִּידֵיהּ וְקָא מְנַמְנֵם, שָׁאֵיל עִילּוּיֵהּ, אִי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן הוּא וְנַיִים, אַקְדּוּמֵי קָדִים לְגִירְסֵיהּ. אִי פּוֹעֵל הוּא, קָדִים קָא עָבִיד עָבְדִּתֵּיהּ. אִי עָבִידְתֵּיהּ בְּלֵילְיָא, רְדוּדֵי רָדִיד, וְאִי לָא, גַּנְבָא הוּא וְתַפְסֵיהּ. אִשְׁתְּמַע מִלְּתָא בֵּי מַלְכָּא, אֲמְרִי: קַרְיָנָא דְּאַגְרֵתָא אִיהוּ לִיחֲוֵי פַּרְנָנָקָא. אַתְיוּהָ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְקָא תָּפִיס גַּנְבֵי וְאָזִיל. שָׁלַח לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: חֹמֶץ בֶּן יַיִן! עַד מָתַי אַתָּה מוֹסֵר עַמּוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ לַהֲרִיגָה? שָׁלַח לֵיהּ: קוֹצִים אֲנִי מְכַלֶּה מִן הַכֶּרֶם. שָׁלַח לֵיהּ: יָבוֹא בַּעַל הַכֶּרֶם וִיכַלֶּה אֶת קוֹצָיו. יוֹמָא חַד פָּגַע בֵּיהּ הַהוּא כּוֹבֵס, קְרֵייהּ: ״חֹמֶץ בֶּן יַיִן״, אָמַר: מִדְּחָצִיף כּוּלֵי הַאי, שְׁמַע מִינֵּיהּ: רְשִׁיעָא הוּא. אָמַר לְהוּ: תַּפְסוּהָ! לְבָתַר דְּנָח דַּעְתֵּיהּ, אָזַל בַּתְרֵיהּ לְפָרוּקֵיהּ, וְלָא מָצִי. קְרִי עֲלֵיהּ: (משלי כ״א:כ״ג) ״שֹׁמֵר פִּיו וּלְשׁוֹנוֹ, שֹׁמֵר (מצרה) [מִצָּרוֹת] נַפְשׁוֹ״. זַקְפוּהָ, קָם תּוּתֵי זְקִיפָא וְקָא בָּכִי, אָמְרוּ לֵיהּ: רַבִּי, אַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהוּא וּבָנוֹ בָּעֲלוּ נַעֲרָה מְאֹרָסָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. הִנִּיחַ יָדוֹ עַל בְּנֵי מֵעָיו, וְאָמַר: שִׁישׁוּ בְּנֵי מֵעַי, שִׁישׁוּ, וּמַה סְּפֵקוֹת שֶׁלָּכֶם, כָּךְ, וַדָּאוֹת שֶׁלָּכֶם, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. מֻבְטָח אֲנִי בָּכֶם שֶׁאֵין רִמָּה וְתוֹלֵעָה שׁוֹלֶטֶת בָּכֶם. וַאֲפִלּוּ הָכִי לָא מֵייתְבָא דַּעְתֵּיהּ. אֲשְׁקְיוּהָ סַמָּא דְּשִׁינְתָא וְעַיְילוּהָ לְבֵיתָא דְּשִׁישָׁא וְקָרְעוּ לִכְרֵיסֵיהּ. הֲווּ מַפְקֵי מִינֵּיהּ דִּיקּוּלֵי דִּיקּוּלֵי דְּתַרְבָּא, וּמוֹתְבֵי בְּשִׁמְשָׁא בְּתַמּוּז וּבְאָב וְלָא מַסְרְחֵי. כָּל תַּרְבֵּי נַמִּי לָא סְרִיחַ! כָּל תַּרְבֵּי לָא סְרִיחַ, שׁוּרַיְקֵי סוּמְקֵי מַסְרִיחַ, הָכָא אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא שׁוּרַיְקֵי סוּמְקֵי לָא מַסְרִיחַ. קְרֵי אֲנַפְשֵׁיהּ: (תהילים ט״ז:ט׳) ״אַף בְּשָׂרִי יִשְׁכֹּן לָבֶטַח״. וְאַף רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי מָטָא כִּי הַאי מַעֲשֶׂה לְיַדֵּיהּ, פָּגַע בֵּיהּ אֵלְיָהוּ, אָמַר לֵיהּ: עַד מָתַי אַתָּה מוֹסֵר עַמּוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ לַהֲרִיגָה? אָמַר לֵיהּ: מַאי אִיעְבִיד? הוּרְמָנָא דְּמַלְכָּא הוּא.

ג כט כִּי הֲווּ מְקַלְּעֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, הֲוָה עַיֵּיל בַּקָּרָא דְּתוֹרֵי בֵּינַיְיהוּ, וְלָא הֲוָה נָגְעָן בְּהוּ.

ד ל אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲנָא אִישְׁתַּיְירִי מִשַּׁפִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם. הַאי מַאן דְּבָעֵי מֵיחְזֵי שׁוּפְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, נִיתֵי כַּסָּא דְּכַסְפָּא מִבֵּי סִילְקֵי, וְנִימַלֵּיהּ פַּרְצִידֵי דִּרוֹמְנָא סוּמְקָא, וְנֵיהֲדַר לֵיהּ כְּלִילָא דְּוָרְדָא סוּמְקָא לְפוּמֵיהּ, וְנוֹתְבֵיהּ בֵּין שִׁמְשָׁא לְטוּלָא, הַהוּא זַהֲרוּרֵי, מֵעֵין שׁוּפְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֵינִי? וְהָאָמַר מַר: שׁוּפְרֵיהּ דְּרַב כַּהֲנָא מֵעֵין שׁוּפְרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ, וְשׁוּפְרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ מֵעֵין שׁוּפְרֵיהּ דְּיַעֲקֹב אָבִינוּ, וְיַעֲקֹב אָבִינוּ מֵעֵין שׁוּפְרֵיהּ דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. וְאִלּוּ רַבִּי יוֹחָנָן לָא קָחָשִׁיב לֵיהּ! שַׁאֲנִי רַבִּי יוֹחָנָן, דְּהַדְרַת פָּנִים לָא הַוְיָא לֵיהּ. רַבִּי יוֹחָנָן הֲוֵי אָזִיל וְיָתִיב אַשַּׁעֲרֵי טְבִילָה, אָמַר: כִּי סַלְקָן בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מִטְּבִילַת מִצְוָה, לְפִּגְעוּ בִּי כִּי הֵיכִי דְּלֵיהֲווּ לְהוּ בְּנֵי שַׁפִּירֵי כְּוָתֵי, גְּמִירֵי אוֹרְיְתָא כְּוָתֵי. אֲמְרֵי לֵיהּ רַבָּנָן: לָא מִסְתַּפֵּי מַר מֵעֵינָא בִּישָׁא?! אָמַר לְהוּ: אֲנָא מִזַּרְעָא דְּיוֹסֵף קָאֲתֵינָא, דְּלָא שָׁלַט בֵּיהּ עֵינָא בִּישָׁא, דִּכְתִיב: (בראשית מ״ט:כ״ב) ״בֵּן פֹּרָת יוֹסֵף, בֵּן פֹּרָת עֲלֵי עָיִן״. וְאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אַל תִּקְרֵי ׳עֲלֵי עָיִן׳, [אֶלָּא ׳עוֹלֵי עָיִן׳]. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר מֵהָכָא: (שם מח) ״וְיִדְגּוּ לָרֹב בְּקֶרֶב הָאָרֶץ״, מַה דָּגִים שֶׁבַּיָּם, מַיִם מְכַסִּים אוֹתָם וְאֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם, אַף זַרְעוֹ שֶׁל יוֹסֵף, אֵין הָעַיִן שׁוֹלֶטֶת בָּהֶם. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא סָחֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּיַרְדְּנָא, חֲזָיֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ, וְשָׁוַר לְיַרְדְּנָא אַבַּתְרֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: ׳חֵילְךָ לְאוֹרַיְתָא׳. אָמַר לֵיהּ: ׳שׁוּפְרָךְ לְנָשֵׁי׳. אָמַר לֵיהּ: אִי הָדַרְתְּ בָּךְ, יָהֵיבְנָא לָךְ אֲחוֹתִי, דְּשַׁפִּירָא מִינָּאי. קַבִּיל עֲלֵיהּ. בָּעֵי לְמִיהְדַּר לַאֲתוּיֵי מָאנֵיהּ וְלָא מָצֵי הָדַר. אַקְרֵייהּ וְאַתְנֵייהּ וְשַׁוֵּיהּ גַּבְרָא רָבָּא. יוֹמָא חַד הֲוָה מִפְלְגֵי בֵּי מִדְרָשָׁא: הַסַּיִף וְהַסַּכִּין וְהַפִּגְיוֹן וְהָרוֹמַח וּמַגַּל־יָד וּמַגַּל קָצִיר, מֵאֵימָתַי מְקַבְּלִין טֻמְאָה? מִשָּׁעַת גְּמַר מְלַאכְתָּן. וּמֵאֵימָתַי גְּמַר מְלַאכְתָּן? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִשֶּׁצָּרְפָן בַּכִּבְשָׁן. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: מִשֶּׁיְּצַחְצְחָן בְּמַיִם. אָמַר לֵיהּ: לִסְטָאָה, בְּלִיסְטְיוּתֵיהּ יָדַע! אָמַר לֵיהּ: וּמַאי אַהֲנִית לִי? הָתָם ׳רַבִּי׳ קָרוּ לִי, הָכָא ׳רַבִּי׳ קָרוּ לִי. אָמַר לֵיהּ: אַהֲנַאי לָךְ, דַּאֲקָרְבִינָךְ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, חָלַשׁ רֵישׁ לָקִישׁ. אַתָאי אַחְתֵּיהּ קָא בַּכְיָא. אָמְרָה לֵיהּ: עֲשֵׂה בִּשְׁבִיל בָּנַי. אָמַר לָהּ: (ירמיהו מ״ט:י״א) ״עָזְבָה יְתֹמֶיךָ וַאֲנִי אֲחַיֶּה״. עֲשָׂה בִּשְׁבִיל אַלְמְנוּתִי. אָמַר לָהּ: (שם) ״וְאַלְמְנוֹתֶיךָ עָלַי תִּבְטָחוּ״. נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וַהֲוָה קָא מִצְטַעַר רַבִּי יוֹחָנָן בַּתְרֵיהּ טוּבָא. אָמְרוּ רַבָּנָן: מַאן לֵיזִיל לִיתְבֵיהּ לְדַעְתֵּיהּ? נֵיזִיל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת, דְּמְחַדְּדִין שְׁמַעְתְּתֵיהּ. אָזִיל, יָתִיב קַמֵּיהּ, כָּל מִלְּתָא דַּהֲוָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: תַּנְיָא דְּמַסַּיְיעָא לָךְ. אָמַר: אַתְּ כְּבַר־לָקִישָׁא?! בַּר־לָקִישָׁא? הֲוָה מָקֵשׁי לִי עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע קוּשְׁיָתָא, וּפָרֵיקְנָא לֵיהּ עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע פֵּירוּקָא, וּמִמֵּילָא רַוְחָא שְׁמַעְתָּא, וְאַתְּ אָמְרַתְּ: תַּנְיָא דְּמַסַּיְיעָא לָךְ! אַטּוּ לָא יָדְעָנָא דְּשַׁפִּיר קָאָמִינָא? הֲוָה קָאָזִיל וְקָרֵע מָאנֵיהּ, וְקָא בָּכֵי, וְאָמַר: ״הֵיכָא אַתְּ בַּר־לָקִישָׁא׳? ׳הֵיכָא אַתְּ בַּר־לָקִישָׁא׳? וַהֲוָה קָא צָוַח עַד דְּשָׁף דַּעְתֵּיהּ מִינֵּיהּ. בָּעוּ רַבָּנָן רַחֲמֵי עֲלֵיהּ וְנָח נַפְשֵׁיהּ.

ה לא וַאֲפִלּוּ הָכִי, לָא סָמַךְ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אַדַּעְתֵּיהּ, קַבִּיל עֲלֵיהּ יִסּוּרֵי. בְּאוּרְתָּא הֲווּ מַיְכִין לֵיהּ שִׁיתִּין נְמָטֵי, לְצַפְרָא נַגְדֵי מִתּוּתֵיהּ שִׁיתִּין מְשִׁיכְלֵי דְּמָא [וְכֵיבָא]. לְמָחָר עָבְדָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ שִׁיתִּין מִינֵי לַפְּדָא, וְאָכִיל לְהוּ וּבָרֵי, וְלָא הֲוָה שַׁבְקָה לֵיהּ דְּבֵתְהוּ לְמֵיפַק לְבֵי מִדְרָשָׁא. כִּי הֵיכִי דְּלָא לִדְחֲקוּהָ רַבָּנָן. בְּאוּרְתָּא אָמַר לְהוּ: ׳אַחֵי וְרֵעַי בּוֹאוּ׳, בְּצַפְרָא אָמַר לְהוּ: ׳זִילוּ״, מִפְּנֵי בִּטּוּל תּוֹרָה. יוֹמָא חַד שְׁמָעָה דְּבֵיתְהוּ, אָמְרָה לֵיהּ: אַתְּ קָא מַיְיתֵית לְהוּ עִלָּוֵךְ? כְּלִיתְּ מָמוֹן שֶׁל בֵּית אַבָּא! אִימְרָדָה, אָזְלָה לְבֵי נַשָּׂא. סְלִיקוּ וְאַתּוּ הֲנָךְ שִׁיתִּין סְפוּנָאֵי, עַיְילוּ לֵיהּ שִׁיתִּין עַבְדֵי כִּי נְקִיטֵי שִׁיתִּין אַרְנָקֵי וְעָבְדוּ לֵיהּ שִׁיתִּין מִינֵי לַפְּדָא וְאָכִיל לְהוּ. יוֹמָא חַד אָמְרָה לָהּ לִבְרָתָא: זִיל בְּקִי בַּאֲבוּךְ, מַאי קָעָבִיד הָאִידְנָא. אַתְיָא, אָמַר לָהּ: זִיל אִמְרִי לְאִמָּךְ: ״שָׁלָנוּ, גְּדוֹל מִשָּׁלָהֶם״, קְרִי אֲנַפְשֵׁיהּ:

(משלי ל״א:י״ד) ״הָיְתָה כָּאֳנִיּוֹת סוֹחֵר, מִמֶּרְחָק תָּבִיא לַחְמָהּ״. אָכַל וְשָׁתִי וּבָרִי, נָפַק לְבֵית מִדְרָשָׁא, אַיְתִיו לְקַמֵּיהּ שִׁיתִּין מִינֵי דְּמָא, טַהֲרִינְהוּ. הֲווּ קָא מְרַנְּנֵי רַבָּנָן וְאָמְרֵי: סַלְקָא דַּעְתָּךְ, לֵית בְּהוּ חַד סָפֵק?! אָמַר לְהוּ: אִם כְּמוֹתִי הוּא, יְהִיוּ כֻּלָּם זְכָרִים, וְאִם לָאו, תְּהֵא נְקֵבָה אַחַת בֵּינֵיהֶם. הָיוּ כֻּלָּם זְכָרִים, וְאַסְּיקוּ לְהוּ ״[רַבִּי] אֶלְעָזָר״ עַל שְׁמֵיהּ. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי: כַּמָּה פְּרִיָּה וּרְבִיָּה בִּטְלָה רְשָׁעָה זוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. כִּי הֲוָה קָא נַיְחָא נַפְשֵׁיהּ, אָמַר לָהּ לְדְבִיתְהוּ: יָדַעְנָא בְּרַבָּנָן דִּרְתֵיחֵי עָלַי וְלָא מִיעַסְקִי בִּי שַׁפִּיר. אוֹגְנִין בְּעִילְיָתָא, וְלָא תִּדְחֲלִין מִינָּאי. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: אִישְׁתַּעְיָא לִי אִימֵּיהּ דְּרַבִּי (יוחנן) [יוֹנָתָן], דְּאִישְׁתַּעְיָא לָהּ דְּבִיתְהוּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שִׁמְעוֹן: לָא פָּחוֹת מִתְּמַנֵּי סְרֵי, וְלָא טְפֵּי מֵעַשְׂרִין וּתְרֵין שְׁנִין אוֹגְנִיתֵיהּ בְּעִילְיָתָא, כִּי הֲוָה סַלִּיקְנָא מְעַיְּנְנָא לֵיהּ בְּמַזְוֵיהּ, כִּי הֲוָה מִשְׁתַּמְטָא בֵּיניָתָא מִינֵיהּ, הֲוָה אָתָא דְּמָא. יוֹמָא חַד חֲזָאי רֵיחֲשָׁא דְּקָא נָפִיק מֵאוּדְנֵיהּ, חָלַשׁ דַּעְתָּאי, אֵיתְחֲזִי לִי בְּחֶלְמָא, אָמַר לִי: לָא מִידֵּי הוּא, יוֹמָא חַד שַׁמְעִי בְּזִילוּתָא דְּצוּרְבָא מֵרַבָּנָן וְלָא מָחֲאִי כִּדְאִבָּעֵי לִי. כִּי הֲווּ אַתּוּ בֵּי תְּרֵי לְדִינָא, הֲווּ קָיְמֵי אַבָּבָא, אָמַר מַר מִלְּתֵיהּ וּמַר מִלְּתֵיהּ, נָפִיק קָלָא מֵעִילְיֵתֵיהּ, וְאָמַר: ׳אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה חַיָּב, אִישׁ פְּלוֹנִי אַתָּה זַכַּאי׳. יוֹמָא חַד, הֲוָה קָא מִינְצָיָא דְּבִיתְהוּ בַּהֲדֵי שִׁיבְבָתָא, אָמְרָה לָהּ: תְּהֵא כְּבַעֲלַיִךְ, שֶׁלֹּא נִתַּן לְקִבּוּרָה. אַמְרֵי רַבָּנָן: כּוּלֵי הַאי וַדַּאי לָאו אוֹרַח אַרְעָא. אֵיפָא דְּאַמְרֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אִתְחֲזִי לְהוּ בְּחֶלְמָא, אָמַר לְהוּ: פְּרִידָה אַחַת יֵשׁ לִי בֵּינֵיכֶם, וְאִי אַתֶּם רוֹצִים לַהֲבִיאָהּ אֶצְלִי? אָזוּל רַבָּנָן לְאִיעֲסוּקֵי בֵּיהּ. לָא שָׁבְקוּ בְּנֵי עַכְבְּרָיָא, דְּכָל שְׁנֵי דַּהֲוָה נַיֵּים רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר שִׁמְעוֹן בְּעִילְיֵתֵיהּ, לָא סָלִיק חַיָּה רָעָה לְמָתְיֵיהוּ. יוֹמָא חַד, מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי הֲוָה, הֲווּ טְרִידֵי, שַׁדְרוּהּ רַבָּנָן לִבְנֵי בֵּירֵי וְאַסְקוּהָ לְעַרְסֵיהּ, וְאַמְטִיוּהָ לְמָעֳרָתָא דַּאֲבוּהָ, אַשְׁכְּחוּהָ לְעַכְנָא דְּהַדְרָא לֵיהּ לְמִעַרְתָּא, אָמְרוּ לָהּ: עַכְנָא עַכְנָא, פִּתְחִי פִּיךְ וְיִכָּנֵס בֵּן אֵצֶל אָבִיו, פָּתַח לְהוּ.

ו לב שָׁלַח רַבִּי לְרַבֵּר בְּאִשְׁתּוֹ. שָׁלְחָה לֵיהּ: כְּלִי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ קֹדֶשׁ, יִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ חֹל?! תַּמָּן אַמְרִין: בַּאֲתַר דְּמָרֵי בֵּיתָא תָּלָא זֵיינֵיהּ, כּוּלְּבָא רַעְיָא, קוּלְתֵיהּ תָּלָא?! שָׁלַח לָהּ: נְהִי דְּבַתּוֹרָה גָּדוֹל מִמֶּנִּי, אֲבָל בְּמַעֲשִׂים טוֹבִים, מִי גָּדוֹל מִמֶּנִּי? שָׁלְחָה לֵיהּ: בַּתּוֹרָה מִיהָא גָּדוֹל מִמֵּךְ, לָא יָדְעָנָא, (אבל) [וְאֶבֶל] בְּמַעֲשִׂים, יָדְעָנָא, דְּהָא קַבִּיל עֲלֵיהּ יִסּוּרֵי. ׳בַּתּוֹרָה׳, מַאי הִיא? דִּכְתִיב הַוּוּ יָתְבֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אַסַּפְסָלֵי, יָתְבֵי קָמֵיהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי אַחָאי, מַקְשׁוּ וּמְפָרְקוּ, אָמְרוּ: מֵימֵיהֶם אָנוּ שׁוֹתִים, וְהֵם יוֹשְׁבִים עַל גַּבֵּי קַרְקַע? עָבְדוּ לְהוּ סַפְסָלֵי, אַסְקִינְהוּ. אָמַר לָהֶם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: פְּרִידָה אַחַת יֵשׁ לִי בֵּינֵיכֶם, וְאַתֶּם מְבַקְּשִׁים לְאַבְּדָהּ הֵימֶנִּי? אַחְתּוּהָ לְרַבִּי, אָמַר לָהֶם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אָב יִחְיֶה, וּמִי שֶׁאֵין לוֹ אָב יָמוּת? אַחְתּוּהָ נַמִּי לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ, אָמַר: קָא חַשְׁבִיתוּ לֵיהּ כְּוָותִי? עַד הַהוּא יוֹמָא, כִּי הֲוָה אָמַר רַבִּי מִלְּתָא, הֲוָה מְסַיְּעַ לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, מִכָּאן וְאֵילָךְ, כִּי הֲוָה אָמַר לֵיהּ רַבִּי: יֵשׁ לִי לְהָשִׁיב, אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: כָּךְ וְכָךְ יֵשׁ לְךָ לְהָשִׁיב, זוֹ הִיא תְּשׁוּבָתְךָ. הַשְׁתָּא הַקַּפְתָּנוּ תְּשׁוּבוֹת, חֲבִילוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי. אָתָא אָמַר לֵיהּ לַאֲבוּהָ, אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, אַל יֵרַע לְךָ, שֶׁהוּא אֲרִי בֶּן אֲרִי, וְאַתָּה אֲרִי בֶּן אֲרִי, וְאַתָּה תְּקַפְתָּנוּ תְּשׁוּבוֹת, חֲבִילוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי. אָתָא אָמַר לֵיהּ לַאֲבוּהָ, אָמַר לֵיהּ: בְּנִי, אַל יֵרַע לְךָ, שֶׁהוּא אֲרִי בֶּן אֲרִי, וְאַתָּה אֲרִי בֶּן אֲרִי, וְאַתָּה שׁוּעָל. וְהַיְנוּ דְּאָמַר רַבִּי: שְׁלֹשָׁה עֲנָוְתָנִין הֵן, וְאֵלּוּ הֵם: אַבָּא, וּבְנֵי בְתֵירָה, וְיוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָא דְּאַמְרִינָן. בְּנֵי בְתֵירָה, דְּאָמַר מַר: הוֹשִׁיבוּהוּ בָּרֹאשׁ וּמִנּוּהוּ לְנָשִׂיא עֲלֵיהֶם. יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל, דִּכְאָמַר לֵיהּ לְדָוִד: (שמואל א כ״ג:י״ז) ״וְאַתָּה תִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאָנֹכִי אֶהְיֶה לְךָ לְמִשְׁנֶה״. מִמַּאי? דִּלְמָא יוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל, דְּחָזָא דְּגָרִיר עָלְמָא בָּתַר דָּוִד? בְּנֵי בְתֵירָה נַמִּי, דְּחָזוּ לְהִלֵּל דְּעָדִיף מִינַיְהוּ? אֶלָּא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דַּאי הֲוָה עֲנָוְתָן. אָמַר רַבִּי: חֲבִיבִין יִסּוּרִין, קַבִּיל עֲלֵיהּ תְּלֵיסַר שְׁנֵי, שִׁית בְּצִמְירְתָּא, וְשֵׁבַע (בצפדינא[בְּצִפְּירְנָא]. וְאָמְרֵי לָהּ: שֵׁבַע בְּצִמְירְתָּא, וְשִׁית (בצפדינא) [בְּצִפְּירְנָא]. אֲהוֹרֵיהּ דְּבֵי רַבִּי הֲוָה עַתִּיר מִשְׁבּוּר מַלְכָּא. כַּד הֲוָה רָמֵי כִּיסְתָּא לְחִיוָתָא, הֲוָה אָזֵיל קָלָא בְּתַלְתָּא מִילֵי, הֲוָה מְכַוֵּין דְּרָמֵי בְּהַהִיא שַׁעְתָּא דְּעַיֵּיל רַבִּי לְבֵית־הַכִּסֵּא, וַאֲפִלּוּ הָכִי מִעַבָּר לֵיהּ קָלֵיהּ לְקָלַיְהוּ, וְשָׁמְעֵי לֵיהּ נְחוּתֵי יַמָּא. וַאֲפִלּוּ הָכִי, יִסּוּרֵי דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן עֲדִיפֵי מִדְּרַבִּי, דְּאִלּוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, מֵאַהֲבָה בָּאוּ וּמֵאַהֲבָה הָלְכוּ. דְּרַבִּי, עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה בָּאוּ וְעַל יְדֵי מַעֲשֶׂה הָלְכוּ. עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה בָּאוּ, מַאי הִיא? דַּהֲווּ עָגְלָא, דַּהֲווּ קָא מַמְטוּ לֵיהּ לִשְׁחִיטָה, אָזַל תַּלְיָא לְרֵישֵׁיהּ בְּכַנְפֵיהּ דְּרַבִּי וְקָא בָּכֵי. אָמַר לֵיהּ: זִיל, לְכָךְ נוֹצַרְתָּ! אֲמָרֵי: הוֹאִיל וְלָא קָא מְרַחֵם, לֵיתוּ עֲלֵיהּ יִסּוּרִין. עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה הָלְכוּ, יוֹמָא חַד הֲוָה קָא כָּנְשָׁא אַמְתֵּיהּ דְּרַבִּי בֵּיתָא, הֲוָה שָׁדְיָא בְּנֵי כַּרְכּוּשְׁתָּא, וְקָא כָּנְשָׁא לְהוּ, אָמַר לָהּ: שַׁבְקִינְהוּ, כְּתִיב: (תהילים קמ״ה:ט׳) ״וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו״. אֲמָרֵי: הוֹאִיל וּמְרַחֵם, (רחימן) נְרַחֵם עֲלֵיהּ. כּוּלְּהוּ שְׁנֵי יִסּוּרֵי דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, לָא שָׁכִיב אִינִישׁ בִּלָּא זִמְנֵיהּ, כּוּלְּהוּ שְׁנֵי יִסּוּרֵי דְּרַבִּי, לָא אִיצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא, דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב שִׁילָא: קָשֶׁה יוֹמָא דְּמִטְרָא כְּיוֹמָא דְּדִינָא. וְאָמַר אַמֵּימָר: אִי לָאו צָרִיךְ לְעָלְמָא, בָּעוּ רַבָּנָן רַחֲמֵי עֲלַיְהוּ וּמְבַטְּלִינָן לֵיהּ. אֲפִלּוּ הָכִי, כִּי הֲווּ עַקְרֵי פּוּגְלָא מִמְּשָׁרָא, הֲוָה קָיְמָא בֵּירָא מַלְיָא מַיָּא.

ז לג אִיקְּלַע רַבִּי לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אָמַר לְהוּ: יֵשׁ [לוֹ] בֵּן לְאוֹתוֹ צַדִּיק? אָמְרוּ לוֹ: יֵשׁ לוֹ בֵּן, וְכָל זוֹנָה שֶׁנִּשְׁכֶּרֶת בְּשִׁתַּיִם, שׁוֹכְרָתוֹ (בארבע) [בְּשִׁמוֹנָה]. אַתְיֵיהּ, אַסְמְכֵיהּ [בְּרַבִּי], וְאַשְׁלְמֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אִיסִי בֶּן לַקוֹנְיָא אֲחוֹהָ דְּאִימֵּיהּ. כָּל יוֹמָא הֲוָה אָמַר: לְקָרְיָתִי אֲנָא אֵיזִיל. אָמַר לְהוּ: חַכִּים עָבְדוּ יָתָךְ, וּגוּלְתָּא דְּדַהֲבָא פָּרְסוּ עֲלָךְ, וְ׳רַבִּי׳ קָרוּ לָךְ, וְאַתְּ אָמַרְתְּ: לְקָרְיָתִי אֲנָא אֵיזִיל? אָמַר לְהוּ: מוֹמֵי עָזוּבָא דָּא. כִּי גָּדֵל, אָתָא, יָתֵיב בִּמְתִיבְתָּא דְּרַבִּי, שַׁמְעֵיהּ לְקָלֵיהּ, אָמַר: הָא קָלָא דָּמֵי לְקָלֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמְרוּ לֵיהּ: בְּרֵיהּ הוּא, קָרֵי עֲלֵיהּ: (משלי י״א:ל׳-ל״א) ״פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים, וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם״. ״פְּרִי צַדִּיק עֵץ חַיִּים״, זֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. ״וְלֹקֵחַ נְפָשׁוֹת חָכָם״, זֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אִיסִי בֶּן לַקוֹנְיָא. כִּי

נָח נַפְשֵׁיהּ, אַמְטְיוּהָ לְמְעַרְתָּא דַּאֲבוּהָ, הֲוָה הָדְרָא לָהּ עַכְנָא לְמְעַרְתָּא. אָמְרוּ לָהּ: עַכְנָא עַכְנָא, פְּתַח פּוּךְ וְיִכָּנֵס בֵּן אֲצָל אָבִיו. לֹא פָּתְחָה לָהֶם, כְּסְבוּרִין הָעָם לוֹמַר: שֶׁזֶּה גָּדוֹל מִזֶּה. יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: לֹא מִפְּנֵי שֶׁזֶּה גָּדוֹל מִזֶּה, אֶלָּא, זֶה הָיָה בְּצַעַר מְעָרָה, וְזֶה לֹא הָיָה בְּצַעַר מְעָרָה.

ח לד אִיקְלַע רַבִּי לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי טַרְפוֹן, אָמַר לְהוּ: יֵשׁ [לוֹ] בֵּן לְאוֹתוֹ צַדִּיק שֶׁהָיָה מְקַפֵּחַ אֶת בָּנָיו? אָמְרוּ לוֹ: בֵּן אֵין לוֹ, בֶּן בַּת יֵשׁ לוֹ, וְכָל זוֹנָה שֶׁנִּשְׁכֶּרֶת בְּשָׁתַיִם שׁוֹכְרָתוֹ (בארבע) [בְּשָׁמוֹנָה]. אַתְיוֹהָ לְקַמֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: אִי הָדַרְתְּ בָּךְ, יָהֲיבְנָא לָךְ בְּרַתָּאי. הָדַר בֵּיהּ, אֵיכָּא דְּאָמְרִי: נִסְבָּהּ וְגֵרְשָׁהּ, אֵיכָּא דְּאָמְרִי: לָא נִסְבָּהּ כְּלָל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: בִּשְׁבִיל זוֹ חָזַר זֶה. וְלָמָּה לֵיהּ כּוּלֵי הַאי? דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ, אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן חֲבֵרוֹ תּוֹרָה, זוֹכֶה וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ט״ו:י״ט) ״אִם תָּשׁוּב וַאֲשִׁיבְךָ, לְפָנַי תַּעֲמֹד״. וְכָל הַמְלַמֵּד אֶת בֶּן עַם הָאָרֶץ תּוֹרָה, אֲפִלּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזֵרָה, מְבַטֵּלָהּ בִּשְׁבִילוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְאִם תּוֹצִיא יָקָר מִזּוֹלֵל, כְּפִי תִּהְיֶה״.

ט לה אָמַר רַבִּי פַּרְנָךְ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁהוּא תַּלְמִיד חָכָם, וּבְנוֹ תַּלְמִיד חָכָם, וּבֶן בְּנוֹ תַּלְמִיד חָכָם, שׁוּב אֵין תּוֹרָה פּוֹסֶקֶת מִזַּרְעוֹ לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ט:כ״א) ״וַאֲנִי, זֹאת בְּרִיתִי אוֹתָם, אָמַר ה׳ וגו׳, לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ, אָמַר ה׳, מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם״. מַאי, ׳אָמַר ה״? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי עָרֵב לְךָ בְּדָבָר זֶה. מַאי, ׳מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם׳? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: מִכָּאן וָאֵילָךְ, הַתּוֹרָה מְחֻזֶּרֶת עַל אַכְסַנְיָא שֶׁלָּהּ.

י לו רַב יוֹסֵף יָתִיב אַרְבְּעִין תַּעֲנִיתָא, וְאַקְרִיוּהוּ: ״לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ״. יָתִיב אַרְבְּעִין תַּעֲנִיתָא אַחֲרִינָא, וְאַקְרִיוּהוּ: ״לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ״. יָתִיב (ארבעים) [מְאָה] תַּעֲנִיתָא אַחֲרִינָא, וְאַקְרִיוּהוּ: ״לֹא יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ״, אָמַר: מִכָּאן וָאֵילָךְ לָא צְרִיכְנָא, תּוֹרָה מְחֻזֶּרֶת עַל אַכְסַנְיָא שֶׁלָּהּ.

יא לז רַבִּי זֵירָא, כִּי סָלִיק לְאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל, יָתִיב מֵאָה תַּעֲנִיתָא דִּלְשִׁכַּח תַּלְמוּדָא בַּבְלָאָה מִינֵיהּ. כִּי הֵיכִי דְּלָא נִטְרְדֵיהּ. יָתִיב מֵאָה תַּעֲנִיתָא אַחֲרִינָתָא דְּלָא לִישְׁכּוֹב רַבִּי אֶלְעָזָר בִּשְׁנֵיהּ, וְנוֹפְלִין עִילּוֹיֵיהּ מִילֵּי דְּצִבּוּרָא, וְיָתִיב מֵאָה אַחֲרִינִי דְּלָא נִשְׁלוֹט בֵּיהּ נוּרָא דְּגֵיהִנֹּם. כָּל תְּלָתִין יוֹמִין הֲוָה בָּדִיק נַפְשֵׁיהּ, שָׁגַר תַּנּוּרָא, סָלִיק וְיָתִיב בְּגַוֵּיהּ, וְלָא הֲוָה שָׁלְטָא בֵּיהּ נוּרָא, יוֹמָא חַד יְהֵבוּ בֵּיהּ רַבָּנָן עֵינָא, וְאִיחַרְכוּ שָׁקֵיהּ, וְקָרוּ לֵיהּ: קָטִינָא, חָרִיךְ שָׁקֵיהּ.

יב לח אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב: (ירמיהו ט׳:י״א) ״מִי הָאִישׁ הֶחָכָם, וְיָבֶן אֶת זֹאת, [וַאֲשֶׁר דִּבֶּר פִּי ה׳ אֵלָיו וְיַגִּדָהּ], עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ״? דָּבָר זֶה אָמְרוּ חֲכָמִים וְלֹא פֵּרְשׁוּהוּ, אָמְרוּ נְבִיאִים וְלֹא פֵּרְשׁוּהוּ, עַד שֶׁפֵּרְשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיֹּאמֶר ה׳: עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיהֶם״, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שֶׁלֹּא בֵּרְכוּ בַּתּוֹרָה תְּחִלָּה. אָמַר רַב (נחמן) [חָמָא]: מַאי דִּכְתִיב: (משלי י״ד:ל״ג) ״בְּלֵב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה, וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּוָּדֵעַ״, ״בְּלֵב נָבוֹן תָּנוּחַ חָכְמָה״, זֶה תַּלְמִיד חָכָם בֶּן תַּלְמִיד חָכָם. ״וּבְקֶרֶב כְּסִילִים תִּוָּדֵעַ״, זֶה תַּלְמִיד חָכָם בֶּן עַם־הָאָרֶץ. אָמַר עוּלָא: הַיְנוּ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי: אִסְתִּירָא בְּלָגִינָא, קִישׁ קִישׁ קָרֵיָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: מַאי דִּכְתִיב: (איוב ג׳:י״ט) ״קָטֹן וְגָדוֹל שָׁם הוּא, וְעֶבֶד חָפְשִׁי מֵאֲדֹנָיו״, אַטּוּ לָא יַדְעִינַן דְּקָטָן וְגָדוֹל שָׁם הוּא? אֶלָּא, כָּל הַמַּקְטִין עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, נַעֲשֶׂה גָּדוֹל לָעוֹלָם הַבָּא. וְכָל הַמֵּשִׂים עַצְמוֹ כְּעֶבֶד עַל דִּבְרֵי תוֹרָה בָּעוֹלָם הַזֶּה, נַעֲשֶׂה חָפְשִׁי לָעוֹלָם הַבָּא.

יג לט רֵישׁ לָקִישׁ הֲוָה מְצַיֵּין מְעַרְתָּא דְּרַבָּנָן, כִּי מָטָא לְמְעַרְתֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּא, אֵיעַלְּמָא מִינֵיהּ, חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ, אָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא פִלְפְּלְתִּי בַּתּוֹרָה כְּמוֹתוֹ? יָצְתָה בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: תּוֹרָה כְּמוֹתוֹ פִּלְפַּלְתָּ, תּוֹרָה כְּמוֹתוֹ לֹא רִבַּצְתָּ. כִּי הֲווּ מִינְצוּ רַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי חִיָּא, אָמַר לֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא לְרַבִּי חִיָּא: בַּהֲדֵי דִּידִי קָא מִינְצֵיתְ?! חַסְרֹשָׁלוֹם, אִי מִשְׁתַּכְּחָה תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל מֵהַדְרָנָא לָהּ מִפִּלְפּוּלֵי. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּא לְרַבִּי חֲנִינָא: בְּהֲדֵי דִּידִי קָא מִינְצֵיתְ?! דְּעָבְדִי לַתּוֹרָה דְּלָא תִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל. מַאי עָבְדִינָא? אַזְלִינָא וְשָׁדְינָא כִּיתָנָא, וְגַדְלִינָא נִישְׁבֵּי, וְצַיְידָנָא טָבֵי וּמַאֲכִילְנָא בִּשְׂרֵיהוּ לְיַתְמֵי, (ועבדנא) [וַאֲרִיכְנָא] מְגִילְתָא, וְכַתִּיבְנָא חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי, וּסְלִיקְנָא לְמָתָא, וּמַקְרִינָא חֲמִשָּׁה יְנוּקֵי בַּחֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי, וּמַתְנִינָא שִׁיתָּא יְנוּקֵי שִׁיתָּא סִדְרֵי, וַאֲמַרְנָא לְהוּ: עַד דְּהַדְרָנָא וְאַתֵּינָא, אַקְרוּ אַהֲדָדֵי וְאַתְנוּ אַהֲדָדֵי, וְעָבְדִי לָהּ תִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל. וְהֵינוּ דְּאָמַר רַבִּי: ׳כַּמָּה גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂי חִיָּא׳. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: ׳אֲפִלּוּ מִמַּר׳? אָמַר לֵיהּ: ׳אִין׳, ׳אֲפִלּוּ מֵאַבָּא׳? אָמַר לֵיהּ: ׳חַסְרֹשָׁלוֹם, לֹא תְּהֵא כָּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל׳!

יד אָמַר רַבִּי זֵירָא: אֲמַשׁ נִרְאָה לִי רַבִּי יוֹסֵי (בר רבי) [בְּרַבִּי] חֲנִינָא, אֲמַרְתִּי לוֹ: אֵצֶל מִי אַתָּה תָּקוּעַ? אָמַר לִי: אֵצֶל רַבִּי יוֹחָנָן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֵצֶל מִי? אֵצֶל רַבִּי יַנַּאי. וְרַבִּי יַנַּאי אֵצֶל מִי? אֵצֶל רַבִּי חֲנִינָא. וְרַבִּי חֲנִינָא אֵצֶל מִי? אֵצֶל רַבִּי חִיָּא, אֲמַרְתִּי לוֹ: וְרַבִּי יוֹחָנָן אֵצֶל רַבִּי חִיָּא לָא?! אָמַר לִי: בַּאֲתַר דְּזִקּוּקִין דְּנוּרָא וּבְעוּרִין דְּאֶשָׁא, מַאן מְעַיֵּיל בַּר נַפְחָא לְתַמָּן? אָמַר רַבִּי חֲבִיבָא: אִשְׁתָּעִי לִי רַב חֲבִיבָא בַּר סוּרְמַקִי: חָזִי לִי הַהוּא מֵרַבָּנָן, דַּהֲוָה שְׁכִיחַ אֵלְיָהוּ גַּבֵּיהּ, דְּלִצַפְרָא הֲוָה שַׁפִּירִין עֵינֵיהּ, לְאוּרְתָּא דַּמְיָין כַּד מִיקַלְיָין בְּנוּרָא, וַאֲמָרִי לֵיהּ: מַאי הַאי? אָמַר לִי: דְּאָמְרִי לֵיהּ לְאֵלְיָהוּ: אַחְוִי לִי רַבָּנָן כִּי סַלְקֵי בִּמְתִיבְתָּא דִּרְקִיעָא, אָמַר לִי: בְּכוּלְהוּ מְצִית בְּהוּ לְאִיסְתַּפּוּלֵי, לְבַר מִגּוּהַרְקָא דְּרַבִּי חִיָּא, דְּלָא תִּסְתַּכֵּל בֵּיהּ. מַאי סִימָנֵיהוּ? בְּכוּלְהוּ אַזְלֵי מַלְאֲכֵי כִּי סַלְקֵי וְנַחְתֵּי, לְבַר מִגּוּהַרְקָא דְּרַבִּי חִיָּא, דְּמַנַּפְּשֵׁיהּ סָלִיק וְנָחִית. וְלָא מָצֵאי לְאוּקְמֵי אַנַּפְשָׁאי, אִסְתַּכְּלִי בֵּיהּ, אַתּוּ תְּרֵי בּוּטְיֵי דְּנוּרָא וּמַחְיֵיהּ לְהַהוּא גַּבְרָא, וְסַמִּינְהוּ לְעֵינֵיהּ. לְמָחָר אַזְלִי,

אִשְׁתַּטְחִי אַמְעָרְתֵּיהּ, אַמִינָא: מַתְנִיתָא דְּמַר מַתְנִינָא, וְאִתַּפָּאי. אֱלִיָּהוּ הֲוָה שְׁכִיחַ בִּמְתִיבְתָּא דְּרַבִּי, יוֹמָא חַד, רֵישׁ יַרְחָא הֲוָה, נָגַהּ לֵיהּ וְלָא אָתָא. אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא נָגַהּ לֵיהּ לְמַר? אָמַר לֵיהּ: אַדְאוֹקְמִינָא לְאַבְרָהָם (ומשי) [וּמָשִׁינָא] יְדֵיהּ וּמַצָּלִי, וּמַגְנִינָא לֵיהּ, וְכֵן לְיִצְחָק וְכֵן לְיַעֲקֹב. וְלוֹקְמִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי? סַבְרֵי, תַּקְפֵי בְּרַחֲמֵי וּמִיתֵי לֵיהּ לְמָשִׁיחַ בְּלָא זְמַנֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ: וְיֵשׁ דּוּגְמָתָן בָּעוֹלָם הַזֶּה? אָמַר לֵיהּ: אִיכָּא רַבִּי חִיָּא וּבָנָיו. גָּזַר רַבִּי תַּעֲנִיתָא, אַחְתִּינְהוּ לְרַבִּי חִיָּא וּבָנָיו, אָמַר: ״מַשִּׁיב הָרוּחַ״ וְנָשַׁב זִיקָא, אָמַר: ״מוֹרִיד הַגֶּשֶׁם״ וְאָתָא מִטָרָא. מָטָא לְמֵימַר: ״מְחַיֵּה הַמֵּתִים״ רָגַשׁ עָלְמָא, אַמְרִי בָּרְקִיעַ: מַאן גָּלֵי רַזְיָא בְּעָלְמָא? אָמְרֵי: אֱלִיָּהוּ! אַתְיוּהָ לְאֵלִיָּהוּ, מַחְיוּהָ שִׁתִּין פּוּלְסֵי דְּנוּרָא, אָתָא אִידְמֵי לְהוּ כְּדּוּבָּא דְּנוּרָא, עַל בֵּינַיְהוּ וְטַרְדִינְהוּ.

טו מ שְׁמוּאֵל יַרְחִינָאָה, אַסְיֵיהּ דְּרַבִּי חֲנָה, חָלַשׁ רַבִּי בְּעֵינֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: אֵימְלִי לָךְ סַמָּא? אָמַר לֵיהּ: לָא יָכִילְנָא. אַשְׁטַר לָךְ מִשְׁטַר? אָמַר לְהוּ: לָא יָכִילְנָא. הֲוָה מוֹתִיב לֵיהּ בְּגוּבְתָּא דְּסַמְנֵי תּוּתֵי בֵּי סַדְיֵיהּ וְאִיתְסִי. הֲוָה קָא מְצַטַּעַר רַבִּי לְמִסְמְכֵיהּ וְלָא הֲוָה מִסְתַּיְּעָא מִלְּתָא. אָמַר לֵיהּ: לָא לְצַטַּעַר מַר, לְדִידִי חָזֵי לִי סִיפְרָא דְּאָדָם הָרִאשׁוֹן, וּכְתִיב בֵּיהּ: שְׁמוּאֵל יַרְחִינָאָה ׳חַכִּים׳ יִתְקְרֵי, ׳רַבִּי׳ לָא יִתְקְרֵי. וְאָסוּ דְּרַבִּי, עַל יָדוֹ תִּהֵא. רַבִּי וְרַבִּי נָתָן, סוֹף מִשְׁנָה. רַב אַשִׁי וְרַבִינָא, סוֹף הוֹרָאָה, וְסִימָנִיךְ: (תהילים ע״ג:י״ז) ״עַד אָבוֹא אֶל מִקְדְּשֵׁי אֵל, אָבִינָה לְאַחֲרִיתָם״.

טז מא אָמַר רַב כַּהֲנָא: אִשְׁתָּעִי לִי רַב חָמָא בַּר בַּרְתֵּיהּ (דחמא) [דְּחַסָא]: רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, אַגַּב שְׁמָדָא נָח נַפְשֵׁיהּ. אָכְלוּ בֵּיהּ קוּרְצָא בֵּי מַלְכָּא. אָמְרוּ: אֵיכָּא חַד גַּבְרָא בִּיהוּדָאֵי דְּקָא מְבַטֵּל תְּרֵיסַר אַלְפֵי גַּבְרָא מִישְׂרָאֵל, יַרְחָא בְּקַיְטָא, וַיַרְחָא בְּסִיתְוָא מִכַּרְגָּא דְּמַלְכָּא, שָׁדְרוּ פְּרִיסְתָּקָא דְּמַלְכָּא אַבַּתְרֵיהּ וְלָא אַשְׁכְּחֵיהּ. עָרַק וְאָזִיל [מִפּוּמְבְּדִיתָא לְאַגְרָא], מֵאַגְרָא לְאַגְמָא, וּמֵאַגְמָא לְשִׁחִין, וּמִשִּׁחִין (לצריבא, ומצריבא) [לְצָרִיבָה, וּמִצָּרִיבָה] לְעֵינָא דְּמַיָּא, וּמֵעֵינָא דְּמַיָּא לְפוּמְבְּדִיתָא. בְּפוּמְבְּדִיתָא אַשְׁכְּחֵיהּ. אִיקְלַע פְּרִיסְתָּקָא דְּמַלְכָּא לְהַהוּא אוּשְׁפִּיזָא דְּרַבָּה, קְרִיבוּ תַּכָּא קַמֵּיהּ, וְאַשְׁקוּיהּ תְּרֵי כַּסֵּי וְדַלְיוּהָּ לְתַכָּא מִקַּמֵּיהּ, הָדַר פַּרְצוּפֵיהּ לַאֲחוֹרֵיהּ, אָמְרוּ לֵיהּ: מַאי נַעֲבִיד לֵיהּ? גַּבְרָא דְּמַלְכָּא הוּא, אָמַר לְהוּ: קְרִיבוּ תַּכָּא לְקַמֵּיהּ וְאַשְׁקוּיהּ חַד כַּסָּא, וְדַלְיוּהָּ לְתַכָּא מִקַּמֵּיהּ וְלִיתְסִי. עָבְדוּ לֵיהּ הָכִי וְאִיתְסִי. אָמַר: מֵידַע יָדַעְנָא דְּגַבְרָא דְּקָא בָּעִינָא, הָכָא הוּא, בָּחִישׁ אַבַּתְרֵיהּ, וְאַשְׁכְּחֵיהּ. אָמַר: אַזִילְנָא מֵהָא, אִי מִקָּטַל קָטְלוּ לְהַהוּא גַּבְרָא, לָא מְגַלֵּינָא, וְאִי נְגוּדֵי מְנַגְּדִי לֵיהּ, מְגַלֵּינָא. אַתְיוּהָ לְקַמֵּיהּ, עַיְּילֵיהּ לְאִדְרוֹנָא וְטַרְקֵיהּ לְבָבָא בְּאַנְפֵּיהּ, בָּעָא רַחֲמֵי פָּרַק אֲשֵׁיתָא. עָרַק וְאָזַל לְאַגְמָא. הֲוָה יָתִיב אַגִּירְדָּא דְּדָקוּלָא וְקָא גָּרִיס. קָא מִיפַּלְגֵי בִּמְתִיבְתָּא דְּרָקִיעָא: אִם בַּהֶרֶת קוֹדֶמֶת לְשֵׂעָר לָבָן, טָמֵא, וְאִם שֵׂעָר לָבָן קוֹדֵם לַבֶּהָרֶת, טָהוֹר. סָפַק, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר: טָהוֹר, וְכוּלְּהוּ מְתִיבְתָּא דְּרָקִיעָא אָמְרֵי: טָמֵא. אָמְרֵי: מַאן נוֹכַח? נוֹכַח רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, דְּאָמַר רַבָּה בַּר נַחְמָנִי: אֲנִי יָחִיד בִּנְגָעִים, אֲנִי יָחִיד בְּאָהָלוֹת. שָׁדְרוּ שָׁלִיחַ בַּתְרֵיהּ, וְלָא הֲוָה מָצֵי מַלְאַךְ הַמָּוֶת לְמִקְרַב לֵיהּ, מִדְּלָא הֲוָה קָא פָּסִיק פּוּמֵיהּ מִגְּרָסֵיהּ. אַדְּהָכִי נָשִׁיב זִיקָא וַאֲוושׁ בֵּינֵי קָנֵיָא, סָבַר גּוּנְדָּא דְּפָרְשֵׁי הוּא, אָמַר: תֵּינַח נַפְשֵׁיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא וְלָא יְמָסֵר בִּידָא דְּמַלְכוּתָא, כִּי הֲוָה קָא נִיחָא נַפְשֵׁיהּ, אָמַר: ״טָהוֹר! טָהוֹר!״, יָצָאת בַּת־קוֹל וְאָמְרָה: אַשְׁרֶיךָ רַבָּה בַּר נַחְמָנִי, שֶׁגּוּפְךָ טָהוֹר וְיָצָאת נִשְׁמָתְךָ בְּ׳טָהוֹר׳. נָפַל פִּיתְקָא מֵרָקִיעָא בְּפוּמְבְּדִיתָא: ״רַבָּה בַּר נַחְמָנִי נִתְבַּקֵּשׁ בִּישִׁיבָה שֶׁל מַעְלָה״. נָפְקוּ אַבֵּיי וְכוּלְּהוּ רַבָּנָן לְאִיעַסּוּקֵיהּ בֵּיהּ, לָא הֲוָה יַדְעֵי דּוּכְתֵּיהּ, אָזְלוּ לְאַגְמָא, חָזוּ צִפָּרֵי דְּמַטַּלְלֵי וְקָיְמֵי, אָמְרֵי: שְׁמַע מִינָּהּ הָתָם הוּא. סָפְדוּהָ תְּלָתָא יוֹמָא וּתְלָתָא לֵילְוָתָא, נָפַל פִּיתְקָא: ׳כָּל הַסּוֹרֵשׁ יְהֵא בְּנִדּוּי׳. סָפְדוּהָ שִׁבְעָה יוֹמֵי, נָפַל פִּיתְקָא: ׳לְכוּ לְבָתֵּיכֶם לְשָׁלוֹם׳. הַהוּא יוֹמָא דְּנָח נַפְשֵׁיהּ, דַּלְיֵיהּ זַעְפָּא, וְדָרְיֵיהּ לְהַהוּא טַיְעָא כִּי רָכִיב גַּמְלָא, מֵהַאי גִּיסָא דְּנַהַר פָּפָּא וְשַׁדְיֵיהּ בְּהַהְ גִּיסָא. אָמַר: מַאי הַאי? אָמְרוּ לֵיהּ: נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, כּוּלֵּי עָלְמָא דִּידָךְ הוּא, וְרַבָּה בַּר נַחְמָנִי דִּידָךְ, אַתְּ דְּרַבָּה וְרַבָּה דִּידָךְ, אַמַּאי קָא מַחְרַבְתְּ לֵיהּ לְעָלְמָא? נָח זַעְפָּא.

יז מב רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא בַּעַל בָּשָׂר הֲוָה, יוֹמָא חַד הֲוָה חֲמִימָא לֵיהּ, הֲוָה סָלִיק וְיָתִיב אַשִׁינָא דְּטוּרָא, אָמַר לָהּ לִבְרַתֵּיהּ: בִּתִּי,הָנִיפִי עָלַי בִּמְנִיפָא, וַאֲנִי אֶתֵּן לִיךְ כִּכָּרִין דְּנָרָךְ, אַדְּהָכִי נָשִׁיב זִיקָא, אָמַר: כַּמָּה כִּכָּרִים דְּנָרָךְ לָמָארֵיהּ דִּיכִי.

יח מג מִשְׁנָה. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן מַתְיָא שֶׁאָמַר לִבְנוֹ: צֵא וּשְׂכֹר לָנוּ פּוֹעֲלִים, הָלַךְ וּפָסַק לָהֶם מְזוֹנוֹת. כְּשֶׁבָּא אֲצֶל אָבִיו, אָמַר לוֹ: בְּנִי, אֲפִלּוּ אִם אַתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בְּשָׁעָתוֹ, לֹא יָצָאתָ יְדֵי חוֹבָתְךָ עִמָּהֶם, שֶׁהֵם בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְכוּ׳.

יט גְּמָרָא. לְמֵימְרָא דִּסְעוּדָה דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עֲדִיפָא מִדְּשְׁלֹמֹה?! וְהָכְתִיב: (מלכים א ה׳:ב׳-ג׳) ״וַיִּהְיוּ לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת, וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח, עֲשָׂרָה בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן, לְבַד מֵאַיָּל וּצְבִי וְיַחְמוּר, וּבְרֻבְּרִים אֲבוּסִים״. וְאָמַר גּוּרְיוֹן בֶּן אִסְטְיוֹן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: הַלָּלוּ, לַעֲמִילָן שֶׁל טַבָּחִים. וְרַבִּי יִצְחָק אָמַר: הַלָּלוּ, לְצִיקֵי קְדָרָהוְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֶלֶף נָשִׁים הָיוּ לִשְׁלֹמֹה, כָּל אַחַת וְאַחַת עָשְׂתָה לוֹ בְּבֵיתָהּ כָּךְ. מַאי טַעְמָא? זוֹ סְבוּרָה, שֶׁמָּא אֶצְלָהּ סוֹעֵד הַיּוֹם, וְזוֹ סְבוּרָה, [שֶׁמָּא] אֶצְלָהּ סוֹעֵד הַיּוֹם. וְאִלּוּ גַּבֵּי אַבְרָהָם כְּתִיב: (בראשית י״ח:ז׳) ״וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם, וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב״, וְאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: ״בֶּן בָּקָר״, אֶחָד, ״רַךְ״, שְׁנַיִם, ״וָטוֹב״, שְׁלֹשָׁה. הָתָם, תְּלַת תּוֹרֵי לִתְלָתָא גַּבְרֵי, הָכָא, לְכָל יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א ד׳:כ׳) ״יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל [שפת] הַיָּם״. מַאי ״בַּרְבֻּרִים אֲבוּסִים״? אָמַר רַב: שֶׁאוֹבְסִים אוֹתָן בְּעַל כָּרְחָן. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שֶׁאֲבוּסִים וְעוֹמְדִים מֵאֲלֵיהֶם. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מְבִיאִים תּוֹר מִמַּרְעִיתוֹ בְּדֶלֶת אֲנִיס, וְתַרְנְגֹלֶת מֵאַשְׁפָּתָהּ בְּדֶלֶת אֲנִיסָא. אָמַר רַב יְהוּדָה: מֵרֹחַב שֶׁבַּבְּהֵמוֹת, שׁוֹר. מֵרֹחַב שֶׁבָּעוֹפוֹת, תַּרְנְגֹלֶת. אָמַר אַמֵּימָר: זִגְתָּא אוּכְמְתָא בֵּי בָּטְנִיתָא, דְּמִשְׁתַּכְּחָא בֵּינֵי עֲצָרֵי, דְּלָא מַצְיָא פַּסְיָא קָנְיָא. (בראשית י״ח:ז׳) ״וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם״,

אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: ״בֶּן בָּקָר״, אֶחָד, ״רַךְ״, שְׁנַיִם, ״וְטוֹב״, שְׁלֹשָׁה. וְאֵימָא חַד, כִּדְאָמְרֵי אִינִישֵׁי: ׳רַכִּיךְ וְטָב׳! אִם כֵּן, לִכְתּוֹב: ׳רַךְ טוֹב׳, מַאי ׳וְטוֹב׳? שְׁמַע מִינָּהּ, לְדָרָשָׁה. וְאֵימָא: תְּרֵי! מִדְּ׳טוֹב׳ לְדָרָשָׁה, ׳רַךְ׳ נַמִּי לְדָרָשָׁה. מַתִּיב רַבָּה בַּר עוּלָּא, וְאִי תֵּימָא רַב הוֹשַׁעְיָא, וְאִי תֵּימָא רַבִּי נָתָן בְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא: ״וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר, וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ״. כָּל חַד וְחַד יְהֵבִיהּ לְנַעַר חַד. ״וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר״ וְגוֹ׳. דְּקָמָא קָמָא דְּמַטְיָא, אַיְתִי לְקַמַּיְהוּ. וְלָמָּה לִי תְּלָתָא? תִּסְגֵּי בְּחַד! אָמַר רַבִּי חָנָן בַּר רָבָא: כְּדֵי לְהַאֲכִילָן שָׁלֹשׁ לְשׁוֹנוֹת בְּחַרְדָּל.

כ מד אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חֲנִילָאִי: לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם מִן הַמִּנְהָג, שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה עָלָה לַמָּרוֹם וְלֹא אָכַל לֶחֶם. וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת יָרְדוּ לְמַטָּה וְאָכְלוּ לֶחֶם. ׳אָכְלוּ׳, סָלְקָא דַּעְתָּךְ! אֶלָּא אֵימָא: נִרְאוּ כְּמִי שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: כָּל מַה שֶּׁעָשָׂה אַבְרָהָם לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת בְּעַצְמוֹ, עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָנָיו בְּעַצְמוֹ. וְכָל מַה שֶּׁעָשָׂה אַבְרָהָם עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְבָנָיו עַל יְדֵי שָׁלִיחַ: (בראשית י״ח:ז׳) ״וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם״, (במדבר י״א:ל״א) ״וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת ה׳״. ״וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב״, (שמות ט״ז:ד׳) ״הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמָיִם״. ״וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ״, (שם יז) ״הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב״. ״וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם לְשַׁלְּחָם״, (שמות י״ג:כ״א) ״וַה׳ הֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם״. ״יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם״, (שם יז) ״וְהִכִּיתָ בַּצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם וְשָׁתָה הָעָם״. וּפְלִיגָא דְּרַב חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׂכַר שָׁלֹשׁ זָכוּ לְשָׁלֹשׁ. בִּשְׂכַר ״חֶמְאָה וְחָלָב״ זָכוּ לְמָן. בִּשְׂכַר ״וְהוּא עוֹמֵד עֲלֵיהֶם״ זָכוּ לַעֲמוּד הֶעָנָן. בִּשְׂכַר ״יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם״ זָכוּ לִבְאֵרָהּ שֶׁל מִרְיָם. (בראשית י״ח:ד׳) ״יֻקַּח נָא מְעַט מַיִם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם״. אָמַר רַבִּי יַנַּאי בְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אָמְרוּ לוֹ: וְכִי בְּעַרְבִיִּים חֲשַׁדְתָּנוּ, שֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים לַאֲבַק רַגְלֵיהֶם? כְּבָר יָצָא מִמֶּנּוּ יִשְׁמָעֵאל.

כא מה ״וַיֵּרָא אֵלָיו ה׳ וְגוֹ׳ כְּחֹם הַיּוֹם״. (שם יח) מַאי ״כְּחֹם הַיּוֹם״? אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם, יוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁל מִילָה שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה, וּבָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִשְׁאֹל בִּאֲבָרָהָם, הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חַמָּה מִנַּרְתִּיקָהּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַטְרִיחַ אוֹתוֹ צַדִּיק בְּאוֹרְחִים. שַׁדְרֵיהּ לֶאֱלִיעֶזֶר לְמֵיפַּק לִבְרָאֵי, נָפַק וְלָא אַשְׁכַּח. אָמַר: לָא מְהֵימְנִינָא לָךְ, הַיְנוּ דְּאָמְרֵי תַּמָּן: לֵית הֵימְנוּתָא בְּעַבְדֵי. נָפַק אֵיהוּ, חֲזָיֵיהּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דְּקָאֵי אַבָּבָא, הַיְנוּ דִּכְתִיב: (בראשית י״ח:ג׳) ״אַל נָא תַּעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ״. כֵּיוָן דְּחָזָא דְּקָא אָסַר וְשָׁרֵי, אָמַר: לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְמֵיקַם הָכָא, הַיְנוּ דִּכְתִיב: (שם) ״וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נִצָּבִים עָלָיו, וַיַּרְא וַיָּרָץ לִקְרָאתָם״. מֵעִיקָּרָא אַתּוּ קָמוּ עֲלֵיהּ, כִּי חַזְיוּהָ דַּהֲוָה לֵיהּ צַעֲרָא, אָמְרוּ: לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְמֵיקַם הָכָא. מַאן נִינְהוּ ״שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים״? מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל וּרְפָאֵל. מִיכָאֵל, שֶׁבָּא לְבַשֵּׂר אֶת שָׂרָה. רְפָאֵל, שֶׁבָּא לְרַפּאוֹת אֶת אַבְרָהָם. גַּבְרִיאֵל, דְּאָזִיל לְמֶהְפְּכֵיהּ לְסְדֹם. וְהָכְתִיב: (שם יט) ״וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה בָּעֶרֶב״? דְּאָזַל מִיכָאֵל בַּהֲדֵיהּ לְשַׁזְבֵיהּ לְלוֹט, דִּיקָא נַמִּי דִּכְתִיב: (שם) ״וַיְהַפֵּךְ אֶת הֶעָרִים הָאֵל״, וְלָא כְּתִיב: ׳וַיַּהַפְכוּ׳, שְׁמַע מִינָּהּ. מַאי שְׁנָא לְגַבֵּי אַבְרָהָם דִּכְתִיב: (שם יח) ״כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ״, וּמַאי שְׁנָא לְגַבֵּי לוֹט דִּכְתִיב: (שם יט) ״וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן שֶׁמְּסָרְבִין לְקָטָן וְאֵין מְסָרְבִין לְגָדוֹל.

כב מו כְּתִיב: (בראשית י״ח:ז׳) ״וְאֶקְחָה פַּת לֶחֶם״, וּכְתִיב: ״וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִכָּאן, שֶׁצַּדִּיקִים אוֹמְרִים מְעַט וְעוֹשִׂים הַרְבֵּה, רְשָׁעִים אוֹמְרִים הַרְבֵּה וַאֲפִלּוּ מְעַט אֵינָם עוֹשִׂין. מְנָלָן? מֵעֶפְרוֹן, מֵעִיקָּרָא כְּתִיב: (שם כג) ״אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף״, וְלִבְסוֹף כְּתִיב: (שם) ״וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרוֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן וגו׳ עֹבֵר לַסֹּחֵר״, דְּלָא שָׁקִיל מִינֵּיהּ אֶלָּא קַנְטָרֵי, דְּאִיכָּא [דּוּכְתָּא] דְּקָרֵי לֵיהּ לְתִיקְלָא ׳קַנְטִירָא׳. כְּתִיב: (שם יח) ׳קֳמַח׳, וּכְתִיב ׳סֹלֶת׳. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מִכָּאן, שֶׁהָאִשָּׁה צָרָה עֵינֶיהָ בָּאוֹרְחִים יוֹתֵר מִן הָאִישׁ. כְּתִיב: (שם) ״לוּשִׁי וַעֲשִׂי עֻגוֹת״, וּכְתִיב: ״וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב [וּבֶן הַבָּקָר]״, וְאִלּוּ לֶחֶם לָא אַיְתִי לְקַמַּיְהוּ. אָמַר אֶפְרַיִם מְקֻשָּׁאָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: אַבְרָהָם אָבִינוּ אוֹכֵל חֲלָיו בְּטָהֳרָה הָיָה, וְשָׂרָה אִמֵּנוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם פְּרִסָה נִדָּה. (שם) ״וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו: אַיֵּה שָׂרָה [אִשְׁתֶּךָ]? וַיֹּאמֶר: הִנֵּה בָאֹהֶל״, לְהוֹדִיעַ, שֶׁשָּׂרָה אִמֵּנוּ צְנוּעָה הָיְתָה. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִצְחָק: יוֹדְעִים הָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁשָּׂרָה אִמֵּנוּ בָּאֹהֶל הָיְתָה, אֶלָּא מַאי ׳בָּאֹהֶל׳? כְּדֵי לְחַבְּבָהּ עַל בַּעְלָהּ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: כְּדֵי לְשַׁגֵּר לָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. תַּנְיָא מֹשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: לָמָּה נָקוּד עַל ׳אַיּוֹ׳ שֶׁבְּ׳אֵלָיו׳? לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁיִּשְׁאַל אָדָם בְּאַכְסַנְיָא שֶׁלּוֹ. וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם אִשָּׁה כְּלָל? עַל יְדֵי בַּעְלָהּ (קאמר) [שַׁאנִי].

כג מז ״אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִי עֶדְנָה״ (בראשית י״ח:י״ב). אָמַר רַב חִסְדָּא: אַחַר שֶׁנִּתְבַּלָּה הַבָּשָׂר וְרִבּוּ הַקְּמָטִין, נִתְעַדֵּן הַבָּשָׂר וְנִתְפַּשְּׁטוּ הַקְּמָטִין וְחָזַר יְפִי לְמִקְומוֹ. כְּתִיב: (שם) ״וַאדֹנִי זָקֵן״, וּכְתִיב: ״וַאֲנִי זָקַנְתִּי״, דְּלָא מוֹתִיב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כִּדְקָאָמְרָה אִיהִי. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: גְּדוֹל הַשָּׁלוֹם, שֶׁאֲפִלּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שִׁנָּה בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַתִּצְחַק שָׂרָה וגו׳, וַאדֹנִי זָקֵן״, וּכְתִיב: (שם) ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל אַבְרָהָם״ וגו׳, וַאֲנִי זָקַנְתִּי״. (שם כא) ״וַתֹּאמֶר: מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם, הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה״. כַּמָּה בָּנִים הֵינִיקָה שָׂרָה? אָמַר רַבִּי לֵוִי: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁגָּמַל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, עָשָׂה סְעוּדָה גְּדוֹלָה, הָיוּ כָּל הַגּוֹיִים מְרַנְּנִים וְאוֹמְרִים: רְאִיתֶם זָקֵן וּזְקֵנָה שֶׁהֵבִיאוּ אֲסוּפֵי מִן הַשּׁוּק, וְאוֹמְרִים: בְּנֵנוּ הוּא. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעוֹשִׂין מִשְׁתֶּה גָּדוֹל לְהַעֲמִיד דִּבְרֵיהֶם. מֶה עָשָׂה אַבְרָהָם אָבִינוּ? הָלַךְ וְזִמֵּן כָּל גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, וְשָׂרָה אִמֵּנוּ זִמְּנָה אֶת נְשׁוֹתֵיהֶן, וְכָל אַחַת וְאַחַת הֵבִיאָה בְּנָהּ עִמָּהּ, וּמֵינִיקָתָהּ לֹא הֵבִיאָה, וְנַעֲשָׂה נֵס בְּשָׂרָה אִמֵּנוּ,

וְנִפְתְּחוּ דַּדֶּיהָ כִּשְׁנֵי מַעְיָנוֹת, וְהִנִּיקָה אֶת כֻּלָּם. וַעֲדַיִן הָיוּ מְרַנְּנִים וְאוֹמְרִים: אִם שָׂרָה הַבַּת תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד, אַבְרָהָם בֶּן מֵאָה שָׁנָה יוֹלִיד? מִיָּד נֶהְפַּךְ קְלַסְתֵּר פָּנִים שֶׁל יִצְחָק וְנִדְמֶה לְאַבְרָהָם. פָּתְחוּ כֻּלָּם וְאָמְרוּ: (שם כה) ״אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק״.

כד מח עַד אַבְרָהָם לֹא הָיָה זִקְנָה, מַאן דַּהֲוָה בָּעֵי לְמִשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵי אַבְרָהָם, מִשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵי יִצְחָק. בַּהֲדֵי יִצְחָק, מִשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵי אַבְרָהָם. אָתָא אַבְרָהָם, בָּעָא רַחֲמֵי, וַהֲוָה זִקְנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית כ״ד:א׳) ״וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים״.

כה עַד יַעֲקֹב לָא הֲוָה חוּלְשָׁא, אָתָא יַעֲקֹב, בָּעָא רַחֲמֵי וַהֲוָה חוּלְשָׁא, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית מ״ח:א׳) ״וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף: הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה״. עַד דְּאָתָא אֱלִישָׁע לָא הֲוָה דְּחָלִישׁ וְאִתְפַּח, אָתָא אֱלִישָׁע, בָּעָא רַחֲמֵי וְאִתְפַּח, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב י״ג:י״ד) ״וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ״, מִכְּלָל, דְּחָלָה חֹלִי אַחֲרִיתִי. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה חָלָאִים חָלָה אֱלִישָׁע: אֶחָד, שֶׁדְּחָפוּ לְגֵיחֲזִי בִּשְׁתֵּי יָדָיו, וְאֶחָד, שֶׁגָּרָה דֻּבִּים בַּתִּינוֹקוֹת, וְאֶחָד, שֶׁמֵּת בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חָלְיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ״.

כו מט תַּנְיָא, מִפְּנֵי מָה חָרְבוּ חֲנֻיּוֹת שֶׁל בֵּית הֵינִי שָׁלֹשׁ שָׁנִים קֹדֶם יְרוּשָׁלַיִם? מִפְּנֵי שֶׁהֶעֱמִידוּ דִּבְרֵיהֶם עַל דִּבְרֵי תּוֹרָה, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: (דברים י״ד:כ״ב) ״עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר וְאָכַלְתָּ״, וְלֹא מוֹכֵר. ״תְּבוּאַת זַרְעֶךָ״, וְלֹא לוֹקֵחַ.

כז [הַהוּא רַעְיָא דַּהֲוָה קָא רָעֵי חֵיוָתָא אַגּוּדָּא דִּנְהַר פָּפָּא, שָׁרִיג חֲדָא מִינַּיְהוּ וְנָפְלַת לְמַיָּא, אָתָא לְקַמֵּיהּ (דרבה) [דְּרָבָא] וּפַטְרֵיהּ, אָמַר: מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֶעְבַּד? הָא נָטַר כִּדְנָטְרֵי אִינְשֵׁי. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, עַל לָמְתָא בְּעִידְנָא דְּעַיְלֵי אִינְשֵׁי, הָכִי נַמִּי דְּפָטוּר? אָמַר לֵיהּ: אֵין. גַּנָּא פּוּרְתָּא בְּעִדְּנָא דְּגַנּוּ אִינְשֵׁי, הָכִי נַמִּי דְּפָטוּר? אָמַר לֵיהּ: אֵין]. אֵיתִיבֵיהּ: אִלּוּ הֵם אֲנָסִים שֶׁשּׁוֹמֵר שָׂכָר פָּטוּר עֲלֵיהֶם, כְּגוֹן: (איוב א׳:ט״ו) ״וַתִּפֹּל שְׁבָא וַתִּקָּחֵם, וְאֶת הַנְּעָרִים הִכּוּ לְפִי חָרֶב״. אָמַר לֵיהּ: הָתָם, בְּחַזָּנֵי מָתָא. אֵיתִיבֵיהּ: עַד מָתַי שׁוֹמֵר שָׂכָר חַיָּב לִשְׁמֹר? עַד כְּדֵי, (בראשית ל״א:מ׳) ״הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה״. אָמַר לֵיהּ: הָתָם נַמִּי, בְּחַזָּנֵי מָתָא. אָמַר לֵיהּ: אַטּוּ יַעֲקֹב אָבִינוּ, חַזָּן מָתָא הֲוָה? דְּאָמַר לֵיהּ לְלָבָן: נִטְרֵי לָךְ נְטִירוּתָא יְתֵירְתָּא כְּחַזָּנֵי מָתָא.

פרק ח

א בבא מציעא פרק ח - הַהוּא גַּבְרָא דְּשָׁאִיל שׁוּנְרָא מֵחַבְרֵיהּ, חָבוּר עֲלֵיהּ עַכְבְּרֵי וְקַטְלוּהָ. יָתִיב רַב אַשִׁי וְקָמִיבָּעְיָא לֵיהּ: כְּהַאי גַּוְנָא מַאי? כִּי מֵתָה מֵחֲמַת מְלָאכָה דָּמֵי אוֹ לֹא? אָמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי [לְרַב אַשִׁי]: הָכִי אָמַר אַבִּימִי מֵהַגְרוֹנְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: גַּבְרֵי דְּנַשֵּׁי קַטְלוּהָ, לָא דִּינָא וְלָא דַּיְּנָא. אִיכָּא דְּאָמְרֵי: אָכִיל עַכְבְּרֵי טוּבָא וְחָבִיל וּמֵית. יָתִיב רַב אַשִׁי וְקָא מְעַיֵּין בָּהּ: כְּהַאי גַּוְנָא מַאי? אָמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי לְרַב אַשִׁי: הָכִי אָמַר אַבִּימִי מֵהַגְרוֹנְיָא: גַּבְרָא דְּנַשֵּׁי קַטְלוּהָ, לָא דִּינָא וְלָא דַּיְּנָא.

פרק ט

א בבא מציעא פרק ט - תְּנַן הָתָם: פְּרִיצֵי זֵיתִים וַעֲנָבִים, בֵּית שַׁמַּאי מְטַמְּאִין וּבֵית הִלֵּל מְטַהֲרִין. מַאי ׳פְּרִיצֵי זֵיתִים׳? אָמַר רַב הוּנָא: רִשְׁעֵי זֵיתִים. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְרָאָה: (דניאל י״א:י״ד) ״[וּבְנֵי] פָּרִיצֵי עַמְּךָ יִנַּשְּׂאוּ לְהַעֲמִיד חָזוֹן [וְנִכְשָׁלוּ״]. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מֵהָכָא: (יחזקאל י״ח:י׳) ״וְהוֹלִיד בֵּן פָּרִיץ שֹׁפֵךְ דָּם״.

ב תַּנְיָא, הָיָה נוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹ עַל רֹאשׁוֹ, וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, אִם הָיוּ תְּפִלִּין רוֹצְצוֹת, אָסוּר, וְאִם לָאו, מֻתָּר. בְּאֵיזוֹ מַשָּׂאוֹ אָמְרוּ? בְּמַשָּׂאוֹ שֶׁל אַרְבַּעַת קַבִּין. תָּנֵי רַבִּי חִיָּא: הַמּוֹצִיא יָבֵל עַל רֹאשׁוֹ, וּתְפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ, חֲרֵי זֶה לֹא יִסָּלְקֶם לְצָדָדִין, וְלֹא יִקְשְׁרֵם בְּמָתְנָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹהֵג בָּהֶם מִנְהַג בְּזָיוֹן, אֲבָל קוֹשְׁרָם עַל זְרוֹעוֹ בְּמָקוֹם תְּפִלִּין. מְשׁוּם (דבי) [רַבִּי] שִׁילָא אָמְרוּ: אֲפִלּוּ מִטְפַּחַת שֶׁלָּהֶן אָסוּר לְהָנִיחַ עַל הָרֹאשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תְּפִלִּין, וְכַמָּה? אָמַר אַבַּיֵי: אֲפִלּוּ רִבְעָא דְּרִבְעָא דְּפוּמְבְּדִיתָא.

ג [משנה. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ וַאֲכָלָהּ חָגָב, אוֹ נִשְׁדְּפָה, אִם מַכַּת מְדִינָה הִיא, מְנַכֶּה לוֹ מִן חִכּוּרוֹ וְכוּ׳. גְּמָרָא]. אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁזְּרָעָהּ וְצָמְחָה, וַאֲכָלָהּ חָגָב, אֲבָל לֹא זְרָעָהּ כְּלָל, לֹא, דְּאָמַר לוֹ: אִלּוּ זְרַעְתָּהּ, הָוֶה מְקַיֵּים בִּי: (תהילים ל״ז:י״ט) ״לֹא יֵבֹשׁוּ בְּעֵת רָעָה, וּבִימֵי רְעָבוֹן יִשְׂבָּעוּ״. מַתִּיב רַב שֵׁשֶׁת: רוֹעֶה שֶׁהָיָה רוֹעֶה, וְהִנִּיחַ עֶדְרוֹ וּבָא לָעִיר, וּבָא זְאֵב וְטָרַף, וּבָא אֲרִי וְדָרַס. אֵין אוֹמְרִים: אִלּוּ הָיָה שָׁם הָיָה מַצִּיל, אֶלָּא אוֹמְדִין אוֹתוֹ, אִם יָכוֹל לְהַצִּיל, חַיָּב, וְאִם לָאו, פָּטוּר, וְאַמַּאי? נֵימָא לֵיהּ: אִי הֲוִית הָתָם, הֲוָה מְקַיֵּים (בה) [בִּי] (שמואל א י״ז:ל״ו) ״גַּם אֶת הָאֲרִי גַּם הַדֹּב הִכָּה עַבְדֶּךָ״. מְשׁוּם דְּאָמַר לוֹ: אִי הֲוִית חָזֵית לְאִתְרַחוּשֵׁי לָךְ נִיסָּא, הֲוָה אִתְרַחִישׁ לָךְ נִיסָּא, כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא, דְּמַתְיָין עִיזֵי דּוּבֵּי בְּקָרַנַיְהוּ. וְלֵימָא לֵיהּ: נְהִי דְּלֵנִיסָּא רַבָּה לָא הֲוָה חָזֵינָא, לְנִיסָּא זוּטָא חָזֵינָא. קַשְׁיָא.

ד מַתְנִיתִין. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְזָרְעָהּ שְׁעוֹרִים לֹא יִזְרָעֶנָּה חִטִּין. חִטִּין, יִזְרָעֶנָּה שְׁעוֹרִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹסֵר כּוּ׳. גְּמָרָא. [אָמַר רַבִּי חִסְדָּא]: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? דִּכְתִיב: (צפניה ג׳:י״ג) ״שְׁאֵרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עַוְלָה, וְלֹא יְדַבְּרוּ כָזָב, וְלֹא יִמָּצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית״.

ה נ אָמַר לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרַבִּין בַּר רַב נַחְמָן: אַבִּין אָחִי, לָא תִּזְבּוֹן אַרְעָא דִּסְמִיכָא לְמָתָא, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב: אָסוּר לוֹ לְאָדָם שֶׁיַּעֲמֹד עַל שְׂדֵה חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שֶׁעוֹמֶדֶת בְּקָמוֹתֶיהָ. וְהָא אַשְׁכְּחִינְהוּ רַבִּי אַבָּא לְתַלְמִידֵיהּ דְּרַב, אָמַר לְהוּ: מַאי אָמַר רַב בְּהַנֵי קְרָאֵי: (דברים כ״ח:ג׳-ד׳) ״בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר, וּבָרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה, בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ״. וְאָמְרוּ לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב: ״בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר״, שֶׁיְּהֵא בֵּיתְךָ סָמוּךְ לְבֵית־הַכְּנֶסֶת. ״בָּרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה״, שֶׁיְּהוּ נְכָסֶיךָ קְרוֹבִים לָעִיר. ״בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ״, שֶׁלֹּא תִּמְצָא אִשְׁתְּךָ סָפֵק נִדָּה בִּשְׁעַת בִּיאָתֶךָ מִן הַדֶּרֶךְ. ״בָּרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ״, שֶׁיְּהוּ צֶאֱצָאֵי מֵעֶיךָ כְּמוֹתְךָ. וְאָמַר לְהוּ: רַבִּי יוֹחָנָן לָא אָמַר הָכִי, אֶלָּא: ״בָּרוּךְ אַתָּה בָּעִיר״, שֶׁיְּהֵא בֵּית־הַכִּסֵּא סָמוּךְ לְשֻׁלְחָנְךָ, [אֲבָל בֵּית־הַכְּנֶסֶת לֹא. וְרַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: שְׁכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ]. ״בָּרוּךְ אַתָּה בַּשָּׂדֶה״, שֶׁיְּהוּ נְכָסֶיךָ מְשֻׁלָּשִׁין, שְׁלִישׁ בִּתְבוּאָה, שְׁלִישׁ בִּזֵּיתִים וּשְׁלִישׁ בִּגְפָנִים. ״בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ, וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ״, שֶׁתְּהֵא יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם, כְּבִיאָתְךָ לָעוֹלָם, מַה בִּיאָתְךָ לָעוֹלָם, בְּלֹא חֵטְא, כָּךְ יְצִיאָתְךָ מִן הָעוֹלָם, בְּלֹא חֵטְא. לָא קַשְׁיָא, הָא דְּמִהַדַּר לֵיהּ שׁוּרָא וְרִתְקָא, הָא דְּלָא מִהַדַּר לֵיהּ שׁוּרָא וְרִתְקָא.

ו נא ״וְהֵסִיר ה׳ מִמְּךָ כָּל חֹלִי״ (דברים ז׳:ט״ו). אָמַר רַב: (זהו) [זוֹ] עַיִן, רַב לְטַעֲמֵיהּ, דְּרַב סָלִיק לְבֵי קְבָרֵי, עָבַד מַאי דְּעָבַד, אָמַר: תִּשְׁעִים וְתִשְׁעָה, בְּעַיִן־רָעָה, וְאֶחָד, בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: זֶה הָרוֹפֵא. שְׁמוּאֵל לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַכָּל, בְּרוּפֵא. וְלִשְׁמוּאֵל, הָא אִיכָּא הֲרוּגֵי מַלְכוּת? הָנָךְ נַמִּי, אִי לָאו זִיקָא, עַבְדִּי לְהוּ (סמתרי) [סַמָּא] וְחַיֵּי. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: זוֹ צוֹאָה, דְּאָמַר מַר: צוֹאַת הַחֹטֶם וְצוֹאַת הָאֹזֶן, רֻבָּם, קֻשֶּׁה, וּמְעוּטָם, יָפֶה. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: זוֹ צְנָה, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִצִּנִּים פַּחִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ב:ה׳) ״צִנִּים פַּחִים בְּדֶרֶךְ עִקֵּשׁ, שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם״. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: זוֹ מָרָה. [תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: ׳מַחֲלָה׳, זוֹ מָרָה], וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ ׳מַחֲלָה׳? שֶׁהִיא מַחֶלָה כָּל גּוּפוֹ שֶׁל אָדָם. דָּבָר אַחֵר: ׳מַחֲלָה׳, שֶׁשְּׁמוֹנִים וּשְׁלֹשָׁה חֲלָאִים תְּלוּיִין בַּמָּרָה, וְכֻלָּן, פַּת שַׁחֲרִית בְּמֶלַח, וְקִתּוֹן שֶׁל מַיִם מְבַטְּלָתָן. תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה עָשָׂר דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּפַת שַׁחֲרִית: מַצָּלַת מִן הַחַמָּה, וּמִן הַצִּנָּה, וּמִן הַזִּיקִין, וּמִן הַמַּזִּיקִין, וּמַחְכִּימַת פֶּתִי, וְזוֹכָה בַּדִּין, לִלְמֹד תּוֹרָה וּלְלַמֵּד, וּדְבָרָיו נִשְׁמָעִים, וְתַלְמוּדוֹ מִתְקַיֵּם בְּיָדוֹ, וְאֵין בְּשָׂרוֹ מַעֲלֶה הֶבֶל, וְנִזְקָק לְאִשְׁתּוֹ וְאֵינוֹ מִתְאַוֶּה לְאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְהוֹרֶגֶת כִּנָּה שֶׁבִּבְנֵי מֵעַיִם, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מוֹצִיא אֶת הַקְּנָאָה, וּמַכְנִיס אֶת הָאַהֲבָה. אָמַר לוֹ רָבָא לְרַבָּה בַּר מָרִי: מְנָא הָא מִלְּתָא דְּאַמְרֵי אִינָשֵׁי: שִׁתִּין רְהִיטֵי רָהוּט, וְלָא מָטוּ לְגַבְרָא דְּמַצַּפְרָא כָּרֵךְ וכו׳. [כדאמרינן לעיל בבא קמא פרק החובל]. [ירושלמי] ״וְהֵסִיר ה׳ מִמְּךָ כָּל חֹלִי״, רַבִּי הוּנָא בְּשֵׁם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: ״כָּל חֹלִי״, זֶה רַעְיוֹן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: (דברים כ״ח:מ״ח) ״וְנָתַן עֹל בַּרְזֶל עַל צַוַּארֶךָ״, זֶה רַעְיוֹן. אָמַר רַבִּי אַבִּין: ״וְהֵסִיר ה׳ מִמְּךָ כָּל חֹלִי״, זֶה יֵצֶר הָרָע, שֶׁרֹאשׁוֹ מָתוֹק וְסוֹפוֹ מַר.

ז נב רַבָּה בַּר רַב נַחְמָן חֲזָה קָאזִיל בְּאַרְבָּא, חָזָא הַהוּא אִבָּא דְּקָאֵי אַגּוּדָּא דְּנַהֲרָא, אָמַר לְהוּ: (האי) דְּמַאן? אָמְרוּ לֵיהּ: דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אָמַר: (עזרא ט׳:ב׳) ״וְיַד הַשָּׂרִים וְהַסְּגָנִים הָיְתָה בַּמַּעַל הַזֶּה רִאשׁוֹנָה״. אָמַר לְהוּ: קוֹצוּ! קָצוּ. אָתָא רַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּקָיְין, אָמַר: מַאן קָצְיֵיהּ, תִּקּוֹץ עַנְפֵּיהּ! אָמְרִי: כּוּלְהוּ שְׁנֵי דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא לָא אִיקַּיֵּים לֵיהּ זַרְעָא לְרַבָּה בַּר רַב נַחְמָן.

ח תָּנוּ רַבָּנָן: מְנַיִן לִשְׁכִיר יוֹם שֶׁגּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה? (שנאמר) [תַּלְמוּד לוֹמַר] (ויקרא י״ט:י״ג) ״לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר״. וּמְנַיִן לִשְׁכִיר לַיְלָה שֶׁגּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם? שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים כ״ד:ט״ו) ״בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ״. וְאֵימָא אִיפְּכָא? שְׂכִירוּת אֵינָהּ מִשְׁתַּלֶּמֶת אֶלָּא בַּסּוֹף. תָּנוּ רַבָּנָן: מִמַּשְׁמָע שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁ״עַד בֹּקֶר״, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַד בֹּקֶר״? מְלַמֵּד, שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵר אֶלָּא עַד בֹּקֶר רִאשׁוֹן בִּלְבַד, מִכָּאן וָאֵילָךְ מַאי? אָמַר רַב: עוֹבֵר מִשּׁוּם ׳בַּל־תַּשְׁהֶא׳. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְרָאָה: (משלי ג׳:כ״ח) ״אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ: לֵךְ וָשׁוּב וּמָחָר אֶתֵּן, וְיֵשׁ אִתְּךָ״.

ט נג תַּנְיָא: ״וְאֶלָּיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ״. (דברים כ״ד:ט״ו) מִפְּנֵי מָה עָלָה זֶה בַּבֶּכֶשׁ, וְנִתְלָה בָּאִילָן, וּמָסַר אֶת עַצְמוֹ לְמִיתָה? לֹא *) עַל שְׂכָרוֹ! דָּבָר אַחֵר: ״וְאֶלָּיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ״, כָּל הַכּוֹבֵשׁ שְׂכַר שָׂכִיר, כְּאִלּוּ נוֹטֵל נַפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ. רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר: נַפְשׁוֹ שֶׁל גַּזְלָן, וְחַד אָמַר: נַפְשׁוֹ שֶׁל נִגְזָל. מַאן דְּאָמַר: נַפְשׁוֹ שֶׁל גַּזְלָן וכו׳. (כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק הַגּוֹזֵל וּמַאֲכִיל.)

י נד אַשְׁכְּחֵיהּ רַבָּה בַּר אֲבוּהּ לְאֶלְיָהוּ דְּקָאֵי בְּבֵית הַקְּבָרוֹת [שֶׁל גּוֹיִים], אָמַר לוֹ: מַהוּ שֶׁיִּסְדְּרוּ בְּבַעַל חוֹב? אָמַר לֵיהּ: גְּמַר ׳מִיכָה׳ ׳מִיכָה׳ מֵעֲרָכִין. גַּבֵּי עֲרָכִין כְּתִיב: (ויקרא כ״ז:ח׳) ״וְאִם מָךְ הוּא מֵעֶרְכֶּךָ״, גַּבֵּי בַּעַל חוֹב כְּתִיב: (שם כה) ״וְכִי יָמוּךְ אָחִיךָ״. מִנַּיִן לְעָרֹם שֶׁלֹּא יִתְרֹם? דִּכְתִיב: (דברים כ״ג:ט״ו) ״וְלֹא יֵרָאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר״. [אָמַר לוֹ: לָאו כֹּהֵן הוּא מַר? מַאי טַעְמָא קָאֵי מַר בְּבֵית הַקְּבָרוֹת? אָמַר לוֹ: לָא מַתְנִי מַר טָהֳרוֹת כּוּ׳? אָמַר לוֹ: בְּאַרְבָּעָה לָא מָצִינָא, בְּשִׁיתָּא מָצִינָא?! אָמַר לֵיהּ: וְאַמַּאי? אָמַר לוֹ: דְּחִיקָא לִי מִלְּתָא. דַּבְּרֵיהּוְעַיְלֵיהּ לְגַן־עֵדֶן. אָמַר לוֹ: פְּשׁוֹט גְּלִימָךְ, סַפֵּי, שְׁקוֹל מֵהַנֵי טַרְפֵּי. סָפָא, שָׁקַל, כִּי הֲוָה נָפִיק, שָׁמַע דְּקָאָמַר: מַאן קָאָכִיל לְעַלְמֵיהּ כְּרַבָּה בַּר אֲבוּהּ? נָפַץ שַׁדְנֵהוּ, אֲפִלּוּ הָכִי אַתְּיֵהּ לְגְלִימֵיהּ, סָחַט גְּלִימָא רֵיחָא, זַבִּינֵיהּ בְּתְרֵיסַר אַלְפֵי דִּינְרֵי. פַּלְגִינְהוּ לְחַתְנָוָתֵיהּ.

יא נה תָּנוּ רַבָּנָן: (דברים כ״ד:י׳) ״לֹא תָבֹא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עֲבֹטוֹ״. לְבֵיתוֹ אִי אַתָּה נִכְנָס, אֲבָל אַתָּה נִכְנָס לְבֵיתוֹ שֶׁל עָרֵב, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (משלי כ״ז:י״ג) ״קַח בִּגְדוֹ כִּי עָרַב זָר״ וְגוֹ׳. וְאוֹמֵר: (שם ו) ״בְּנִי, אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ, תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ, נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ, נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ, עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל, כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ, לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ״, אִם מָמוֹן יֵשׁ לוֹ בְּיָדְךָ, הַתֵּר לוֹ פִּסַּת יָד. וְאִם לָאו, הַרְבֵּה עָלָיו רֵעִים.

יב תַּנְיָא: (דברים י״ז:י״ז) ״וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים״, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַרְבֶּה הוּא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהוּ מְסִירוֹת אֶת לִבּוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אַחַת, וְהִיא מְסִירָה אֶת לִבּוֹ חֲרֵי זֶה לֹא יִשָּׁאֶנָּה. אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְלֹא יַרְבֶּה לוֹ נָשִׁים״? אֲפִלּוּ כַּאֲבִיגַיִל.

פרק י

א **בבא מציעא פרק י** - הַנָּהוּ בֵּי תְרֵי דַּהֲווּ דַּיְירֵי, חַד עִילָּאי וְחַד תַּתָּאי, אִיפְּחִית מַעֲזֵיבָה, כִּי מַשֵּׁי מַיָּא עִילָּאי, אַזְלֵי וּמַזְקֵי לְתַתָּאי. מִי מְתַקֵּן? רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא אָמַר: עַל הָעֶלְיוֹן לְתַקֵּן. וְרַבִּי אֶלְעָאי מְשׁוּם רַבִּי חִיָּא בַּר יוֹסֵף אָמַר: הַתַּחְתּוֹן מְתַקֵּן, וְסִימָן: (בראשית ל״ט:א׳) ״וְיוֹסֵף הוּרַד מִצְרָיְמָה״.

ב מִשְׁנָה. שְׁתֵּי גִּנּוֹת זוֹ עַל גַּב זוֹ, וְהַמַּיִם אדתדר בֵּינְתַיִם. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: שֶׁל עֶלְיוֹן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל תַּחְתּוֹן. [אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אִם יִרְצֶה הָעֶלְיוֹן לְקַח אֶת עֶפְרוֹ, אֵין כָּאן יֶרֶק. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם יִרְצֶה הַתַּחְתּוֹן לְמַלֹּאת אֶת גִּנָּתוֹ, אֵין כָּאן יֶרֶק. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: מֵאַחַר שֶׁשְּׁנֵיהֶם יְכוֹלִין לְמָחוֹת זֶה עַל זֶה, רוֹאִין מֵהֵיכָן יֶרֶק זֶה חַי]. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁהָעֶלְיוֹן יָכוֹל לִפְשׁט אֶת יָדוֹ [וְלִטֹּל, חֲרֵי הוּא שֶׁלּוֹ, וְהַשְּׁאָר, שֶׁל תַּחְתּוֹן. גְּמָרָא]. אָמַר אֶפְרַיִם סַפְרָא תַּלְמִידוֹ שֶׁל רֵישׁ לָקִישׁ מְשׁוּם רֵישׁ לָקִישׁ: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אַמְרוּהָ קַמֵּיהּ דִּשְׁבוּר מַלְכָּא, אָמַר לֵיהּ: אַפְרְיוֹן נְמַטֵּיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן.

ג הַדְרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת בָּבָא מְצִיעָא